Chroom-6 bij Defensie
De Uitkeringsregeling in breder perspectief

TUSSENRAPPORT

Den Haag, september 2021

Samenstelling van de Commissie Uitkeringsregeling chroom-6 Defensie

Prof. mr. G.J.J. Heerma van Voss (voorzitter)
Mr. M.Tj. Bouwes
Dr. B. ter Haar
Prof. mr. C.J.M. Klaassen
VADM b.d. ir. M.A. van Maanen

Ambtelijke ondersteuning is verleend door het CAOP:
F.J.G. Kuijpers MA
L. van Gorkum
F. van Oldeniel

Den Haag, september 2021

Correspondentieadres van de Commissie:
F. Kuijpers@caop.nl

Chroom-6 bij Defensie:
De Uitkeringsregeling in breder perspectief

Samenvatting

In 2018 heeft de Staatssecretaris van Defensie in overeenstemming met de vakbonden de Uitkeringsregeling chroom-6 Defensie in het leven geroepen. Deze dient ertoe om schade te vergoeden aan personen die tijdens werkzaamheden voor Defensie zijn blootgesteld aan de gevaarlijke stof chroom-6. De regeling gold aanvankelijk alleen voor het werk op de zogeheten POMS-locaties. In 2021 is de werkingssfeer van deze regeling uitgebreid tot werk op alle defensielocaties. Op basis van onderzoek door het RIVM is vastgesteld bij welke categorieën aandoeningen uitkeringen van welke hoogte worden toegekend.

In 2021 is op verzoek van de Tweede Kamer tevens een Commissie Uitkeringsregeling chroom-6 Defensie ingesteld. Aan deze commissie zijn drie vragen voorgelegd. Dit Tussenrapport doet verslag van het onderzoek naar de eerste vraag. Het gaat hierbij om een vergelijking van de Uitkeringsregeling met het wettelijk kader, vergelijkbare regelingen en het rapport van de Commissie Vergemakkelijking Schadeafhandeling Beroepsziekten (VSAB).

Het Tussenrapport bespreekt eerst de voorgeschiedenis en de inhoud van de Uitkeringsregeling.

Bij de vergelijking met het wettelijk kader constateert de Commissie dat de Uitkeringsregeling bedoeld is om sneller tot uitkering te komen dan via een civielrechtelijke procedure. Als keerzijde van die snelheid is de regeling in bepaalde mate grofmazig. Hierdoor is de Uitkeringsregeling in sommige opzichten ruimer, maar in andere opzichten ook beperkter dan de algemene regeling van het aansprakelijkheidsrecht in het civiele recht.

De vergelijking met soortgelijke regelingen leidt tot de conclusie dat hierbij verschillende modaliteiten bestaan. Vergoeding kan worden gegeven voor materiële en/of immateriële schade. De schade kan volledig worden vergoed, maar soms worden forfaitaire bedragen verstrekt en deze kunnen weer worden gedifferentieerd in relatie tot de geleden schade. Welke modaliteit wordt gekozen in een specifieke situatie zal in het algemeen afhangen van een weging van alle omstandigheden. Zo zal hoe eenvormiger de geleden schade is van de getroffenen, des te eerder voor een eenvormige forfaitaire uitkering gekozen kunnen worden.

Ten opzichte van het door de Commissie VSAB voorgestelde systeem kent de Uitkeringsregeling een differentiatie naar de ernst van de aandoening. Dit zou zowel tot hogere als lagere uitkeringen kunnen leiden. Dit valt nog niet goed te zeggen, ook omdat dit nog afhankelijk is van de uitwerking die wordt gegeven aan het voorstel van de Commissie VSAB.

Ten slotte wijdt het Tussenrapport beschouwingen aan het vraagstuk van angstschade, aan de rechten van erfgenamen, nabestaanden en naasten en aan verjaring.

Het Tussenrapport doet nog geen uitspraak over de gemaakte keuzes inzake de inhoud en de vorm van de Uitkeringsregeling. Na verdere analyse zal dat in het Eindrapport gebeuren.

Voorwoord

De constatering dat binnen het Ministerie van Defensie op de zogeheten POMS-locaties langdurig is gewerkt met de gevaarlijke stof chroom-6 heeft in de afgelopen jaren veel reacties opgeroepen. Het RIVM heeft uitvoerig onderzoek gedaan naar de gezondheidsaspecten. Het ministerie heeft daarnaast in overleg met de vakbonden een Uitkeringsregeling in het leven geroepen. Rijksbreed heeft de Commissie Vergemakkelijking Schade Afhandeling Beroepsziekten (Commissie VSAB, voorgezeten door Heerts) gerapporteerd over een structurele aanpak van de problematiek van de beroepsziekten als gevolg van de blootstelling aan gevaarlijke stoffen.

Op verzoek van de Tweede kamer is in 2021 een Commissie Uitkeringsregeling chroom-6 Defensie ingesteld teneinde te bezien hoe de Uitkeringsregeling zich verhoudt tot het wettelijke kader, rijksbrede regelingen en de voorstellen van de Commissie VSAB. Daarnaast heeft de Commissie tot taak te onderzoeken of het gerechtvaardigd is om voor alle oud-medewerkers van de POMS een aparte rechtspositionele regeling vast te stellenen een impactanalyse te maken waarbij de initieel vastgestelde uitgangspunten van de Uitkeringsregeling worden losgelaten en de analyse zich minimaal richt op de mogelijke juridische, maatschappelijke en financiële consequenties voor alle betrokken partijen.

Met dit Tussenrapport presenteert de Commissie de eerste resultaten van haar onderzoek. De Commissie doet hierin verslag van de uitvoering van het eerste deel van haar opdracht, de vergelijking van de Uitkeringsregeling met andere regelingen en voorstellen. Specifieke aandacht wordt besteed aan enkele juridische punten van de regeling. Dit Tussenrapport heeft vooral een analytisch karakter. De Commissie geeft hierin geen oordeel over de Uitkeringsregeling en wil hiermee ook niet vooruitlopen op haar Eindrapport.

In de tussentijd is de Commissie ook begonnen met een getalsmatige analyse van het gebruik van de Uitkeringsregeling en met interviews met betrokkenen. Deze werkzaamheden hebben uiteraard reeds invloed op de kennis van de Commissie over de werking van de Uitkeringsregeling en daarmee op de onderwerpen die in dit Tussenrapport aan de orde komen, maar zijn nog niet voltooid. In het Eindrapport zal de Commissie ook de resultaten van deze werkzaamheden verwerken.

De Commissie hoopt dat de publicatie van dit Tussenrapport kan bijdragen aan een goede waardering van de Uitkeringsregeling ten opzichte van andere regelingen en zal bijdragen aan de discussie op dit gebied. Zij verwelkomt eventuele reacties op het Tussenrapport en zal daarmee graag haar voordeel doen bij de voorbereiding van het Eindrapport.

Guus Heerma van Voss, voorzitter

Den Haag, september 2021

Inhoudsopgave

Samenvatting

Voorwoord

1. Opdracht en werkwijze van de Commissie 9

1.1 Opdracht Commissie 9

1.2 Werkwijze Commissie 9

2. De voorgeschiedenis van de Uitkeringsregeling chroom-6 Defensie 11

2.1 Aanleiding 11

2.2 Onderzoek RIVM 11

2.3 De Paritaire Commissie chroom-6 Defensie 14

2.4 Reactie Defensie 15

3. Uitkeringsregeling chroom-6 Defensie 17

3.1 Coulanceregeling 17

3.2 Uitkeringsregeling 18

4. Het wettelijk kader 22

4.1 Arbeidsomstandighedenwet 22

4.2 Civielrechtelijke aansprakelijkheid 23

4.3 Vergelijking van de Uitkeringsregeling met het wettelijk kader 27

5. Vergelijkbare regelingen 29

5.1 Regelingen asbest en OPS 29

5.2 Regeling tegemoetkoming chroom-6 Tilburg 31

5.3 Beleidsregel tegemoetkoming Q-koorts 32

5.4 Regeling vergoedingen beroepsziekten Politie 32

5.5 Regeling ereschuld Veteranen 33

5.6 Wet schadefonds geweldsmisdrijven 34

5.7 Tijdelijke wet Groningen 34

5.8 Vergelijking van de verschillende regelingen 36

6. Vergemakkelijking schadeafhandeling beroepszaken (Commissie VSAB) 39

6.1 Commissie Vergemakkelijking Schadeafhandeling Beroepsziekten 39

6.2 Aanbevelingen Commissie Heerts 39

6.3 Uitwerking rapport Commissie VSAB 40

6.4 Vergelijking Uitkeringsregeling chroom-6 Defensie met advies Commissie VSAB 41

7. Enkele bijzondere aspecten 43

7.1 Angstschade 43
7.2 Rechten van erfgenamen, nabestaanden en naasten 46
7.3 Verjaring van aanspraken 49
7.4 Conclusie 50
8. Conclusies *52*
8.1 Vergelijking met wettelijk kader 52
8.2 Vergelijking met vergelijkbare regelingen 53
8.3 Vergelijking met rapport Commissie VSAB (Commissie Heerts) 54
8.4 Bijzondere juridische onderwerpen 55
8.5 Slotoverwegingen 56
Bijlage 1 Instellingsbesluit Commissie Uitkeringsregeling chroom-6 Defensie 57
Bijlage 2 Lijst met afkortingen 61
Bijlage 3 Schematisch overzicht van vergelijking regelingen 62

1. Opdracht en werkwijze van de Commissie

1.1 Opdracht Commissie

De toenmalig Staatssecretaris van Defensie (B. Visser) heeft op 22 maart 2021 een Commissie uitkeringsregeling chroom-6 Defensie ingesteld (hierna te noemen: **de Commissie)**.[1] De Commissie doet onderzoek naar de Regeling uitkeringsregeling chroom-6 Defensie (hierna te noemen: de **Uitkeringsregeling)**.

Volgens de omschrijving van het instellingsbesluit dient de Commissie antwoord te geven op de volgende vragen:

a) Bepaal hoe de Uitkeringsregeling zich verhoudt tot het wettelijk kader, tot regelingen zoals die Rijksbreed zijn vastgesteld en betrek hierbij ook het rapport en de aanbevelingen van de Commissie Vergemakkelijking Schadeafhandeling Beroepsziekten (VSAB);
b) Onderzoek in hoeverre de arbeidsomstandigheden op de *Prepositioned Organizational Materiel Sites* (POMS) van Defensie, zoals Eygelshoven, dermate uniek waren ten opzichte van de arbeidsomstandigheden op andere defensielocaties waar gewerkt is met chroom-6 in genoemde periode, dat het daardoor gerechtvaardigd kan zijn om alleen voor alle oud-medewerkers van de POMS een aparte rechtspositionele regeling vast te stellen;
c) Voer een impactanalyse uit voor de situatie waarin voor het recht op een uitkering als uitgangspunt wordt gehanteerd een vergoeding voor iedere werknemer die mogelijk is blootgesteld aan chroom-6/gevaarlijke stoffen in plaats van de uitgangspunten zoals gehanteerd bij het opstellen van de Uitkeringsregeling Defensie. Het gaat hierbij om het loslaten van (1) het uitgangspunt dat er sprake moet zijn van blootstelling en een ziekte of medische aandoeningen en (2) het bestaan van causaliteit tussen ziekte en blootstelling aan chroom-6 of de gevaarlijke stof op basis van wetenschappelijk onderbouwde criteria waarbij minimaal sprake moet zijn van een ziekte die ervan verdacht wordt veroorzaakt te kunnen zijn door blootstelling aan chroom-6 of de gevaarlijke stof. De analyse moet zich minimaal richten op wat de mogelijke (juridische, maatschappelijke en financiële) consequenties zijn voor Defensie, de rijksoverheid, het bedrijfsleven en op de betrokken (oud-)medewerkers en nabestaanden.

1.2 Werkwijze Commissie

De opdracht van de Commissie bestaat uit drie vragen. De eerste vraag zal in dit Tussenrapport worden beantwoord. Uiteindelijk zullen alle drie de vragen worden beantwoord en zullen de antwoorden in het Eindrapport met elkaar worden verbonden. Dit Tussenrapport heeft vooral een beschrijvend en analyserend karakter. De bevindingen van de Commissie zijn nog voorlopig van aard. Het Eindrapport zal pas het definitieve oordeel en advies van de Commissie bevatten.

[1] Staatsecretaris van Defensie 22 maart 2021, nr. BS2021003252, *Staatscourant* nr 15372 van 25 maart 2021.

Ten behoeve van de beantwoording van de eerste vraag heeft de Commissie de Uitkeringsregeling geplaatst tegen de achtergrond van het Nederlandse aansprakelijkheidsrecht. Vervolgens is de Uitkeringsregeling vergeleken met vergelijkbare (meest rijksbrede) regelingen. Ten slotte is een vergelijking gemaakt met het voorstel voor een uitkeringsregeling uit het advies van de Commissie Vergemakkelijking Schadeafhandeling Beroepsziekten (Commissie VSAB).

De verschillende regelingen worden in dit rapport met elkaar vergeleken op basis van diverse aspecten zoals werkingssfeer, wijze van berekening en hoogte van uitkeringen. Specifieke aandacht krijgen de onderwerpen angstschade, rechten van nabestaanden en verjaring van aanspraken. Dit Tussenrapport betreft dus in wezen de vergelijking van een aantal juridische aspecten van de verschillende regelingen.

Andere verzamelde informatie
In de periode waarin dit Tussenrapport is voorbereid (februari tot september 2021) heeft de Commissie zich ook op andere wijzen georiënteerd over de achtergronden en de feitelijke werking van de Uitkeringsregeling.

In de eerste plaats is een vooral cijfermatige analyse gemaakt van de toekenningspraktijk van uitkeringen in aantallen, toekenningsgronden en bezwaar- en beroepsprocedures. Daarbij is ook inzicht verworven in de omvang en de wijze van afhandeling van overige lopende schadevorderingen op het gebied van schade als gevolg van chroom-6.

Daarnaast heeft de commissie gesprekken gehouden met diverse betrokken partijen. Dit betreft zowel bij de beleidsvorming betrokkenen, zoals ambtenaren van het Ministerie van Defensie, de Paritaire Commissie chroom-6 Defensie, Defensie, het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) en de vakbonden, als ook gedupeerden, zoals (oud-) medewerkers en nabestaanden.

De cijfermatige analyse en de inhoud van de gesprekken met betrokkenen zijn voor de totstandkoming van dit Tussenrapport nuttig geweest als achtergrondinformatie en zullen ook worden benut voor de verdere rapportage van de Commissie.

2. De voorgeschiedenis van de Uitkeringsregeling chroom-6 Defensie

2.1 Aanleiding

In 2014 ontstond onrust bij (oud-) medewerkers van de Prepositioned Organizational Materiel Storage (hierna: **POMS**) locaties van het Ministerie van Defensie, Een door een oud-medewerker ingediende claim voor letselschade kreeg veel aandacht in de media. Hierdoor vernamen zij over de mogelijk schadelijke effecten van chroom-6-houdende verf, een product waarmee (ook) op de POMS locaties werd gewerkt. Daarnaast maakten (oud-) medewerkers van de POMS locaties melding van het feit, dat opvallend veel collega's op relatief jonge leeftijd waren overleden en lieten verscheidene (oud-)medewerkers, die met chroom-6 houdende verf hadden gewerkt, weten dat zij gezondheidsklachten hadden die zij toeschreven aan de blootstelling aan chroom-6. De toenmalige Minister van Defensie (J. Hennis-Plasschaert) besloot daarop een onderzoek te laten uitvoeren.

2.2 Onderzoek RIVM

In maart 2015 heeft Minister van Defensie Hennis-Plasschaert het RIVM gevraagd onderzoek te doen naar de mogelijk schadelijke gevolgen voor de gezondheid als gevolg van het werken met chroom-6 houdende verf op zowel de POMS-locaties als de andere defensielocaties. Dit onderzoek heeft geleid tot de volgende drie rapporten van het RIVM:

1. Het onderzoek naar chroom-6 op de POMS-locaties, voltooid in 2018.[2]
2. Het onderzoek naar hexamethyleen diisocyanaat (hierna: **HDI**) uit CARC op de POMS-locaties, voltooid in 2020.[3]
3. Het onderzoek naar chroom-6 en arbeidsomstandigheden op alle defensielocaties, voltooid in 2021.[4]

Onderzoekers
Het onderzoek is uitgevoerd onder coördinatie van het RIVM. Naast het RIVM waren nog een drietal andere onderzoeksinstituten betrokken, te weten: de Universiteit van Utrecht (instituut voor Risk Assessment Sciences - IRAS-), TNO en de Universiteit van Maastricht.

Klankbordgroep
Voor de toetsing van de wetenschappelijke en maatschappelijke kwaliteit van het RIVM-onderzoek is door het RIVM een onafhankelijke klankbordgroep ingesteld, waarin onder andere wetenschappers, artsen en advocaten zitting hadden. De leden van de

[2] RIVM, *Chroom-6 op de POMS-locaties van Defensie: gezondheidseffecten en verantwoordelijkheden Bevindingen uit het onderzoek op hoofdlijnen*, RIVM Rapport 2018-0061, Bilthoven: RIVM 2018, zie kamerbrief Staatssecretaris van Defensie, 4 juni 2018 (Kamerstuk 34 775 X, nr. 126).
[3] RIVM, *CARC op de POMS-locaties van Defensie: blootstelling en gezondheidsrisico's Bevindingen uit het onderzoek op hoofdlijnen, met speciale aandacht voor het bestanddeel HDI*, RIVM-rapport 2020-0017, Bilthoven: RIVM 2020, zie kamerbrief Staatssecretaris van Defensie, 6 april 2020 (Kamerstuk 35300 X, nr. 63).
[4] M.A.M. Beerlage e.a., *Onderzoek naar blootstelling aan chroom-6 en arbeidsomstandigheden op Defensielocaties Periode 1970-2015*, RIVM-rapport 2021-0066, Bilthoven: RIVM 2021, zie kamerbrief Staatssecretaris van Defensie 31 mei 2021 (Kamerstuk 355700 X, nr. 92).

klankbordgroep waren voorgedragen door vakbonden, letselschadeadvocaten, Defensie en het RIVM. Deze inhoudelijke klankbordgroep heeft de onderzoeksplannen, de resultaten en de conclusies beoordeeld, en de uitvoerders van het onderzoek daarover van adviezen voorzien.

Chroom-6 eigenschappen

Het eerste RIVM-onderzoek vond plaats naar chroom-6 op de POMS-locaties. Dit onderzoek heeft samengevat geleid tot de volgende conclusies.

Wat is chroom 6?
Chroom is een metaal dat als element in verschillende industriële processen wordt gebruikt omdat het verbindingen aan kan gaan met chemische stoffen. Chroom-6 is een vorm van het metaal chroom. Het heeft een roestwerende werking en wordt daarom toegevoegd aan sommige verf. Door zijn sterke vermogen om corrosie te weren, wordt chroom-6 toegevoegd aan grondverven (primers), waarover een topcoating wordt aangebracht. Met name voor toepassingen als grondverf bij vliegtuigen, bruggen en industriële toepassingen is dit bijzonder nuttig. Verder wordt het ook gebruikt voor het verchromen van metalen of kunststof oppervlakken, in houtconserveringsmiddelen en in bepaalde soorten cement. Chroom-6 heeft naast deze positieve eigenschappen ook een keerzijde. Het is een schadelijke stof die kankerverwekkend is. Wie in aanraking komt met een hoge dosering, bijvoorbeeld door het onbeschermd werken met materialen die chroom-6 bevatten, loopt zeer ernstige gezondheidsrisico's. Chroom-6 kan zich verbinden met de cellen in het lichaam die hierdoor kunnen muteren en dergelijke mutaties kunnen kanker veroorzaken. De kans om ziek te worden is afhankelijk van hoe (inademing, huidcontact of inslikken), hoe vaak, hoeveel en hoe lang mensen chroom-6 binnenkrijgen. Mensen die werkzaamheden uitvoeren waardoor zij direct met de stof in contact komen, lopen de grootste kans om ziek te worden. Chroom-6 kan een aantal specifieke ziekten veroorzaken.

- *(Oud-)defensiemedewerkers op de vijf POMS-locaties zijn blootgesteld aan chroom-6. De mate van blootstelling varieert per functie, de aard van de werkzaamheden en de voor de specifieke werkzaamheden getroffen beheersmaatregelen. Voor een aantal ziekten geldt dat wetenschappelijk is aangetoond dat zij kunnen worden veroorzaakt door blootstelling aan chroom-6. Voor meerdere functies was de blootstelling zodanig dat dit verschillende ziektes kan hebben veroorzaakt, namelijk longkanker, neus- en bijholtekanker, maagkanker, chroom-6 gerelateerd allergisch contacteczeem, allergische astma, allergische rhinitis, sommige chronische longziektes en perforatie van het neustussenschot door chroomzweren. De kans op het optreden van een ziekte neemt in de regel toe als de blootstelling aan chroom-6 intenser was en/of langer heeft geduurd. Hoe lang na blootstelling ziekten zich kunnen openbaren, hangt af van het type aandoening.*
- *Defensie was vanaf 1973 bekend met het feit dat in verfmaterialen die bij Defensie werden gebruikt, stoffen zaten die gezondheidsrisico's met zich brachten. Defensie heeft verzuimd om werknemers te informeren over deze risico's ondanks dat de risico's in verschillende interne documenten en memo's destijds aan de orde zijn*

gesteld. Defensie heeft eveneens verzuimd om de kennis over de risico's rond het werken met chroom-6 te delen met bedrijfsartsen en arbodiensten en om toezicht te houden op het goed (kunnen) functioneren van deze diensten. Het arbobeleid op de POMS-locaties was, zeker in de eerste jaren, ontoereikend. Tot medio jaren negentig ontbrak het aan tijdige aandacht voor beheersmaatregelen, zorgvuldige registratie van het gebruik van gevaarlijk stoffen, voldoende kwaliteit en beschikbaarheid van persoonlijke beschermingsmiddelen, effectief toezicht op naleving van de gebruiksvoorschriften en periodiek arbeidsgezondheidskundig onderzoek voor medewerkers die risico's liepen in hun werk. De zorg voor een veilige werkplek voldeed bij Defensie destijds niet aan de wettelijke verplichtingen.

CARC/HDI op locaties van Defensie

Het tweede RIVM-onderzoek was gericht op CARC (met speciale aandacht voor HDI) op de

Wat is CARC?
CARC staat voor Chemical Agent Resistant Coating. Dit wordt gebruikt als de bovenste verflaag op een oppervlak (de topcoating). CARC bestaat uit een bindmiddel, oplosmiddelen, kleurpigmenten en hulpstoffen in wisselende samenstellingen. Het bindmiddel in CARC is een polyurethaan (PU), een polymeer dat ook in autolakken en Purschuim zit. Deze polyurethaan is zodanig verweven, dat het een soort net vormt. Dit net is zo gemaakt dat biologische en chemische strijdgassen er nauwelijks in kunnen dringen. De polyurethaan in CARC wordt tijdens de droging gevormd uit onder andere de stof hexamethyleen di-isocyanaat (HDI). Van HDI is bekend dat dit mogelijk tot gezondheidsproblemen kan leiden bij bepaalde blootstelling. HDI kan in het lichaam komen doordat de dampen ingeademd kunnen worden en/of de huid in contact komt met HDI via kleine druppeltjes. HDI komt voor in onder andere coatings, lijm, isolatiemateriaal en verf.

POMS-locaties. Dit onderzoek heeft (samengevat) geleid tot de volgende conclusies.

- *Werknemers op de POMS locaties hebben tussen 1984 en 2006 Amerikaans legermaterieel onderhouden. Zij hebben daar onder andere gewerkt met CARC, een beschermende toplaag (coating) voor legervoertuigen. Eén bestanddeel van de coating heeft zeer schadelijke eigenschappen: hexamethyleen di-isocyanaat, afgekort HDI. Tijdens onderhoudswerk kunnen werknemers dit HDI hebben binnengekregen. Hun gezondheid is hierdoor mogelijk geschaad. De kans om ziek te worden is groter naarmate iemand meer, vaker en/of langer aan HDI is blootgesteld. Vooral degenen die de CARC-laag op het materieel spoten, hebben blootgestaan aan HDI. Zij ademden de stof in tijdens het spuiten en hun huid kwam ermee in contact. Werknemers die de verf opbrachten met rollers en kwasten zijn er in mindere mate direct mee in contact gekomen. Dat geldt ook voor werknemers die bezig waren met het schuren, stralen en lassen van geverfde oppervlakten. Degenen die het spuitwerk moesten controleren, de quality inspectors, zijn in geringe mate indirect blootgesteld. HDI wordt in verband gebracht met verschillende ziekten: vormen van astma, neus- en oogslijmvliesontsteking, contacteczeem en de longaandoening Hypersensitivity Pneumonitis. Deze ziekten kunnen zijn veroorzaakt door blootstelling aan HDI uit*

CARC op de POMS-locaties. Er zijn geen aanwijzingen dat HDI kankerverwekkend is. Ziekteverschijnselen treden maximaal binnen een jaar na blootstelling op. Werknemers kunnen dus nu niet meer ziek worden door de eerdere blootstelling aan HDI op de POMS-locaties. Naast de aard van de blootstelling bepalen nog andere zaken of werknemers ziek worden. Zij kunnen bijvoorbeeld aan andere stoffen zijn blootgesteld maar ook persoonlijk gevoelig zijn om een van de ziekten na blootstelling te krijgen.

Chroom-6 en arbeidsomstandigheden op alle Defensielocaties
In het derde RIVM-onderzoek stond de vraag centraal of medewerkers van alle defensielocaties in aanraking kunnen zijn gekomen met chroom-6. Met een online vragenlijst hebben onderzoekers informatie verzameld over 2735 functies die 1566 (oud-) medewerkers van Defensie hadden in de periode 1970-2015. In totaal werkten de (oud-) medewerkers op 229 (niet-POMS-)locaties verdeeld over alle defensieonderdelen. Op basis van deze informatie zijn door het RIVM de volgende conclusies getrokken.

- *Door de hele defensieorganisatie heen kunnen (oud-)medewerkers in aanraking zijn geweest met chroom-6. Dit betreft niet alleen mensen die zelf het onderhoudswerk aan het legermaterieel deden, maar ook personen die regelmatig in de werkplaatsen kwamen, zoals leidinggevenden, schoonmakers en anderen. Dit betekent dat niet alleen op basis van de functie van medewerkers kan worden bepaald of zij aan chroom-6 zijn blootgesteld. Op basis van de daadwerkelijk verrichte werkzaamheden kan worden beoordeeld of iemand ziek kan zijn geworden door blootstelling aan chroom-6. Mensen die in contact komen met chroom-6 hebben een grotere kans om bepaalde ziekten en aandoeningen te krijgen. Dat betekent niet dat iemand die in contact komt met de stof altijd deze ziekten krijgt. De kans is groter naarmate de betrokkene meer, vaker of langer is blootgesteld. Dat geldt vooral voor medewerkers die tijdens hun werk direct blootstonden aan chroom-6 en niet goed beschermd waren. Dit was bijvoorbeeld het geval wanneer zij verflagen spoten of schuurden of aan het lassen of snijbranden waren. Net als op de POMS-locaties blijkt dat medewerkers ook op andere locaties niet altijd en overal genoeg waren beschermd tegen de blootstelling aan chroom-6. Beschermende maatregelen op de werkplek, zoals afgescheiden werkruimten of afzuiginstallaties, werden niet altijd getroffen. Ook waren de persoonlijke beschermingsmiddelen, zoals stofmaskers, niet altijd aanwezig of effectief genoeg. In de loop van de jaren is hier bij Defensie meer aandacht voor gekomen, vooral vanaf de jaren negentig.*

2.3 De Paritaire Commissie chroom-6 Defensie

Het Ministerie van Defensie was niet alleen opdrachtgever van het RIVM-onderzoek, maar ook belanghebbend daarbij. Om die reden is voor de begeleiding van het onderzoek een ‘Paritaire Commissie’ ingesteld. Naast dr. R.L. Vreeman als onafhankelijk voorzitter, bestond de Paritaire Commissie uit vertegenwoordigers van Defensie, de vakbonden, een onafhankelijke wetenschappelijk expert en een onafhankelijke communicatiedeskundige.

De Paritaire Commissie heeft naar aanleiding van het eerste RIVM-rapport een viertal aanbevelingen gedaan:

1) *Een collectieve uitkeringsregeling in te voeren voor (ex-)medewerkers die een ziekte of aandoening hebben of krijgen waarvan het wetenschappelijk onderzoek van het RIVM heeft aangetoond dat deze door werkzaamheden voor Defensie op de POMS locaties kan zijn veroorzaakt. De regeling moest recht doen aan het leed dat mensen door hun gezondheidsproblemen hebben moeten ondergaan en waarbij ook nadrukkelijk gekeken moest worden naar de belangen van de nabestaanden.*
2) *Bij de uitvoering van de collectieve regeling goede nazorg leveren.*
3) *Verbeteren van de manier waarop Defensie met het gebruik van gevaarlijke stoffen omgaat en daarmee meer aandacht besteden aan preventie.*
4) *Het bestaande onderzoek uitbreiden met twee aanvullende onderzoeken betreffende het gebruik van chroom-6 verf op andere defensie locaties én het gebruik van CARC op de POMS-locaties.*

Naar aanleiding van het derde RIVM-onderzoek, dat betrekking had op alle defensielocaties, heeft de Paritaire Commissie vijf aanbevelingen gedaan:

1) *De bestaande Uitkeringsregeling uitbreiden, zodat ook de (oud-)medewerkers van alle defensielocaties en hun nabestaanden hierop aanspraak kunnen maken.*
2) *Geen verder grootschalig onderzoek op groepsniveau doen naar het gebruik van chroom-6, omdat de verwachting is dat nader onderzoek weinig nieuwe inzichten gaat opleveren. Indien een medewerker te kennen geeft andere taken met mogelijke blootstelling aan chroom-6 te hebben gedaan, lijkt het zinvoller om dit per geval te beoordelen.*
3) *De nazorg continueren en uitbreiden voor alle (oud-)medewerkers van Defensie.*
4) *Een nadrukkelijke oproep wordt gedaan om blootstelling aan álle gevaarlijke stoffen zo beperkt mogelijk te maken en de gezondheidsrisico's verder terug te dringen.*
5) *Aangezien het ondoenlijk is om blootstelling aan alle gevaarlijke stoffen in het verleden op dezelfde grootschalige manier te onderzoeken als bij chroom-6, om voor expertise over beroepsziekten en gevaarlijke stoffen aansluiting te zoeken bij initiatieven, zoals het nog op te richten Landelijk Expertise Centrum Stoffengerelateerde Beroepsziekten*[5]*.*

2.4 Reactie Defensie

Schending zorgplicht

Op basis van de conclusies van het eerste en derde RIVM-rapport heeft de toenmalige staatssecretaris van Defensie (mevr. B. Visser) erkend dat Defensie zowel wat betreft de POMS-locaties als ten aanzien van de andere locaties van Defensie haar zorgplicht niet is nagekomen en onvoldoende heeft zorggedragen voor een veilige werkomgeving.[6] Zij heeft

[5] https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2021/04/15/advies-verkenning-kennisinfrastructuur-stoffengerelateerde-beroepsziekten

[6] Ten aanzien van de POMS-locaties is dat gebeurd in de kamerbrief van de staatssecretaris van Defensie van 4 juni 2018, *Kamerstukken II ,* 2017-2018, 34 775 X, nr. 126. Ten aanzien van de overige locaties is dat gebeurd in

hiervoor, in beide gevallen, namens Defensie haar excuses aangeboden. De door de Paritaire Commissie gedane aanbevelingen zijn integraal overgenomen.

Coulanceregeling en Uitkeringsregeling
Het Ministerie van Defensie had in 2015, vooruitlopend op de uitkomsten van het RIVM-onderzoek, reeds de zogeheten Tijdelijke regeling tegemoetkoming en ondersteuning slachtoffers blootstelling chroom VI houdende stoffen defensie (hierna: **Coulanceregeling)** ingevoerd. Naar aanleiding van het eerste RIVM-rapport is deze voor de (oud-)medewerkers op de POMS-locaties in 2018 vervangen door een Uitkeringsregeling. De Uitkeringsregeling was bedoeld als tegemoetkoming voor (oud-) medewerkers zijn blootgesteld aan chroom-6 op de POMS-locaties en als gevolg daarvan ziek zijn geworden. Voor medewerkers die met chroom-6 hebben gewerkt op andere locaties van Defensie bleef de reeds bestaande Coulanceregeling van toepassing. Naar aanleiding van het derde RIVM-rapport is in 2021 de werkingssfeer van de Uitkeringsregeling uitgebreid tot alle defensielocaties, onder intrekking van de Coulanceregeling. De inhoud van beide regelingen wordt besproken in hoofdstuk 3 van dit rapport.

Informatiepunt Chroom-6 voor (oud-)Defensiemedewerkers
Het Centrum Arbeidsverhoudingen Overheidspersoneel (CAOP), een onafhankelijk kennis- en dienstencentrum, heeft vanaf het begin van het RIVM-onderzoek gefungeerd als informatiepunt, waar (oud-) medewerkers zich konden registreren en waar documentatie of informatie aangeleverd kon worden voor het onderzoek. Het Informatiepunt Chroom-6 is daarmee het loket geworden voor de nazorg rondom chroom-6. Het houdt zich bezig met de beantwoording van vragen, begeleiding en ondersteuning. Belanghebbenden kunnen hier melding doen over de werksituatie, maar zich ook laten registreren om op de hoogte te worden gehouden over het onderzoek.

de kamerbrief van de staatssecretaris van Defensie van 31 mei 2021, *Kamerstukken II,* 2020-2021, 35 570 X, nr. 92.

3. Uitkeringsregeling chroom-6 Defensie

De problematiek rond chroom-6 heeft aanleiding gegeven tot het treffen van twee regelingen door de bewindslieden van Defensie. Aanvankelijk betrof dit de (tijdelijke) Coulanceregeling. Deze is later aangevuld met en uiteindelijk geheel vervangen door de Uitkeringsregeling.

De regelingen zijn juridisch beide gebaseerd op artikel 115 Algemeen militair ambtenarenreglement en artikel 88 Burgerlijk ambtenarenreglement defensie. Zij zijn tot stand zijn gekomen in overeenstemming met de vakbonden.

3.1 Coulanceregeling

In 2014 ontstond - zoals hierboven beschreven - grote aandacht voor de arbeidsomstandigheden zoals die in de jaren 1980-1996 bij de POMS-locaties bestonden en voor het werken met chroom-6 op die locaties. Deze aandacht gaf de minister van Defensie reden om het RIVM te verzoeken onderzoek te verrichten naar deze problematiek. Omdat naar verwachting het onderzoek geruime tijd in beslag zou nemen, heeft de minister in 2015 een tijdelijke tegemoetkomingsregeling getroffen, de zogeheten Coulanceregeling.[7] Deze voorzag in het recht van defensiemedewerkers op een uitkering in het geval van een voorstelbare relatie tussen het werken met chroom-6 en schade van de werknemer. De regeling geeft werknemers met een in de bijlage bij de regeling omschreven functie recht op een gedifferentieerde tegemoetkoming bij bepaalde aandoeningen. Het gaat dan om aandoeningen met een aanwijzing[8] dat zij verband kunnen houden met blootstelling aan chroom-6 op de werkplek.
Doel van de regeling was (voormalige) werknemers snel hulp te bieden in een schrijnende situatie zonder hen te belasten met een tijdrovend en belastend proces om de schade en de causaliteit tussen blootstelling en schade door een aandoening te bewijzen. De tegemoetkoming gold voor de (ex-)werknemer die in totaal gedurende minimaal één jaar werkzaam was geweest in één of meer bij de regeling omschreven functies of werkzaamheden en die daarnaast daadwerkelijk met chroom-6 houdende stoffen had gewerkt, terwijl hij leed aan één of meer bij de regeling omschreven aandoeningen.[9]
De tegemoetkoming had een immaterieel karakter en de immateriële schade hoefde niet te worden aangetoond. Een parallel is gezocht met de Regeling tegemoetkoming asbestslachtoffers. De regeling verschilt in zoverre met de Regeling asbestslachtoffers dat zij in schrijnende situaties ook voorziet in ondersteuning en bijzondere voorzieningen om ernstig ongemak of bijzondere vormen van schade te verlichten. De regeling kent een hardheidsclausule die de minister de bevoegdheid gaf om van de regeling af te wijken indien de toepassing van de regeling leidt tot onbillijkheden van overwegende aard. In de

[7] Tijdelijke regeling tegemoetkoming en ondersteuning slachtoffers blootstelling chroom VI houdende stoffen defensie, *Stcrt.* 2015, nr. 6329 (*Coulanceregeling*).
[8] Het gaat dan om: ernstige aandoeningen met sterke aanwijzingen, overige aandoeningen met sterke aanwijzingen, ernstige aandoeningen met beperkte aanwijzingen en overige aandoeningen met beperkte aanwijzingen.
[9] Deze aandoeningen betreffen longkanker, neuskanker en neusbijholtekanker, maagkanker, allergisch contacteczeem, allergisch astma, allergische rhinitis, perforatie van het neustussenschot door chroomzweren, chronische longziekten (COPD, longfibrose, niet-immunologisch [irritatief] beroepsastma).

toelichting wordt het voorbeeld genoemd van de situatie dat een aandoening niet op de genoemde lijst staat en de werknemer daardoor bij voorbaat van de regeling is uitgesloten.[10] De regeling werd uitgevoerd door het ABP, business unit bijzonder regelingen defensie.

De Coulanceregeling is in maart 2015 vastgesteld op basis van de toen bekende informatie over welke aandoeningen en ziektes kunnen worden veroorzaakt door blootstelling aan chroom-6. Deze informatie was afkomstig van het Nederlands Centrum voor Beroepsziekten (**NCvB**). De aandoeningen waarvoor een tegemoetkoming werd verstrekt, waren ingedeeld naar een – hierboven beschreven - vorm van aanwijzing, die in combinatie met de vervulde functie de hoogte bepaalde van de tegemoetkoming.[11]

Het onderzoek naar chroom-6 op de POMS-locaties is in juni 2018 voltooid. Het onderzoek heeft nadere informatie opgeleverd over welke ziektes kunnen worden veroorzaakt door de blootstelling aan chroom-6. De lijst met ziektes uit de Coulanceregeling is op basis van deze geactualiseerde informatie aangepast.[12] Bij deze gelegenheid zijn twee ziektes toegevoegd.[13]

Tegelijkertijd is ook een aantal aandoeningen verwijderd uit de regeling, omdat het RIVM-onderzoek voor deze aandoeningen geen risico liet zien in relatie tot blootstelling aan chroom-6 bij werkzaamheden bij Defensie.[14]

De Coulanceregeling is ingetrokken bij de uitbreiding van de werkingssfeer van de Uitkeringsregeling in 2021.

3.2 Uitkeringsregeling

Uitkeringsregeling voor POMS-medewerkers
De tijdelijke Coulanceregeling is voor de POMS-medewerkers in 2018 opgevolgd door de Uitkeringsregeling.[15] Deze regeling is gebaseerd op de volgende uitgangspunten:

- de regeling zal gericht moeten zijn op erkenning van het leed van de slachtoffers;
- in verband met objectiviteit en zorgvuldigheid, en ter voorkoming van willekeur, zal de regeling gebaseerd moeten zijn op de uitkomsten van wetenschappelijk onderzoek (uitgevoerd door het RIVM);
- de regeling moet passen binnen het Nederlandse schadevergoedingsrecht.

De Uitkeringsregeling voorziet in een vergoeding die bestaat uit immateriële en materiële delen.

[10] Zie artikel 5.1 van de Coulanceregeling en de artikelsgewijze toelichting daarbij.
[11] Deze bedragen betreffen resp. € 15.000, € 5.000, € 7.500 en € 3.000.
[12] Brief Staatsecretaris Defensie van 28 februari 2020, *Kamerstukken II*, 2019-2020, 35 300 X, nr. 60.
[13] Dit betreft (1) neusbijholtekanker en (2) chroom-6 gerelateerde allergische rhinitis.
[14] Dit betreft (1) gastro-intestinale kanker (met uitzondering van maagkanker), (2) neusseptumperforatie (behalve als deze is veroorzaakt door chroomzweren), (3) nieraandoeningen, (4) aandoeningen van blijvende aard door immunologische aandoeningen (met uitzondering van allergisch contacteczeem, allergische astma en -rhinitis) en (5) chronische longziekten (met uitzondering van COPD, longfibrose en niet-immunologisch (irritatief) beroepsastma).
[15] Regeling van de Staatssecretaris van Defensie tot een uitkering in verband met blootstelling aan chroom-6, *Stct.* 2018, nr. 31510 (*Uitkeringsregeling*).

Het recht op een immaterieel deel van de vergoeding is gekoppeld aan een nader omschreven functie en aandoening.[16] Afhankelijk van de duur van de blootstelling en de ernst van de aandoening bestaat een recht op een immateriële vergoeding van € 5.000 tot € 40.000. Het immateriële deel is bedoeld als genoegdoening voor bijvoorbeeld verdriet, pijn en verlies aan arbeidsvreugde.

Het materiële deel van de vergoeding betreft een bedrag van € 3.850 voor eventueel gemaakte ziektekosten, zoals het eigen risico, vervoerskosten en eventuele andere kosten in verband met de aandoening. Deze kosten behoeven niet te worden aangetoond.

Het recht op de immateriële uitkering gaat over op de nabestaanden van de werknemer indien de aanvraag is ingediend vóór het overlijden van de werknemer, maar voordat op de aanvraag is beslist. De nabestaande heeft daarnaast recht op een nabestaandenuitkering van € 3.850 indien aannemelijk is dat de werknemer is overleden aan long-, neus- , neusbijholte- of maagkanker of aan een chronische longziekte met AMA[17]-klasse 4 en aan de werknemer een uitkering wegens blootstelling aan chroom-6 is of zou worden toegekend.
De regeling kent ook een recht op ondersteuning en voorzieningen. Dit kan bijvoorbeeld betreffen begeleiding bij het aanvragen van een voorziening op grond van de Wet maatschappelijke ondersteuning, maar ook sociale regelingen en aanspraken uit verzekeringen maar ook door een bedrijfsmaatschappelijk werker van Defensie. De regeling kent een aan de Coulanceregeling gelijkluidende hardheidsclausule.
Door het aanvaarden van een uitkering op grond van de regeling doet de werknemer geen afstand van het recht op aansprakelijkstelling van Defensie. Toekenning van een uitkering houdt anderzijds geen aanvaarding van aansprakelijkheid door Defensie in. De regeling bepaalt dat het aanvragen van een uitkering de verjaring niet tegenhoudt.

Beoordeling door het RIVM
Voor de totstandkoming van de Uitkeringsregeling heeft het RIVM op basis van wetenschappelijke studies beoordeeld of een bepaalde ziekte te relateren valt aan chroom-6.[18] Hierbij zijn de ziektebeelden ingedeeld in één van de volgende categorieën:

1. chroom-6 KAN de ziekte hebben veroorzaakt bij mensen;
2. chroom-6 wordt ervan VERDACHT de ziekte te kunnen veroorzaken bij mensen;
3. het is nog onvoldoende duidelijk of chroom-6 de ziekte kan veroorzaken bij mensen:
4. er zijn geen overtuigende aanwijzingen gevonden dat blootstelling aan chroom-6 de ziekte kan veroorzaken bij mensen.

Daarbij hebben Defensie en de vakbonden besloten de categorieën 1 en 2wel in de Uitkeringsregeling op te nemen en de twee overige niet.

Uitbreiding tot andere locaties

[16] De aandoeningen zijn longkanker, neuskanker en neusbijholtekanker, maagkanker, strottenhoofdkanker, chroom-6 gerelateerd contacteczeem, chroom-6 gerelateerd allergische astma en rhinitis, COPD, longfibrose, niet immunologisch (irritatief) beroepsastma en perforatie neustussenschot door chroomzweren.
[17] *American Medical Association*.
[18] E.V.S. Hessel e.a., *Rapport Nadelige gezondheidseffecten veroorzaakt door chroom-6*, RIVM-rapport 2020-0019, Bilthoven: RIVM 2020.

De werkingssfeer van de Uitkeringsregeling van 2018 was gekoppeld aan functies op de POMS-locaties. Voor werknemers op de andere Defensielocaties bleef de Coulanceregeling van 2015 van kracht. Uit het in 2021 gepubliceerde derde RIVM-rapport bleek dat (oud)-medewerkers van Defensie niet altijd en overal voldoende beschermd waren tegen blootstelling aan chroom-6.[19] Daarom is de werkingssfeer van de Uitkeringsregeling in juni 2021 uitgebreid, zodat hierop ook een beroep kan worden gedaan door (oud)-medewerkers van alle defensielocaties en hun nabestaanden en over de periode 1970-2015. Daarbij is de Coulanceregeling ingetrokken.

Voor het vaststellen van een recht op uitkering wordt in de herziene Uitkeringsregeling gebruik gemaakt van een matrix, die een relatie legt tussen functies/werkzaamheden in een bepaalde blootstellingsgroep en aandoeningen. Daarnaast spelen factoren als duur van de blootstelling, aard van de aandoening en risico's in relatie tot multicausaliteit een rol. Wanneer een werknemer een functie heeft vervuld die niet in de regeling is opgenomen, zal aan de hand van de feitelijke werkzaamheden beoordeeld worden in welke blootstellingsgroep de medewerker valt. Als hierover onduidelijkheid bestaat, zal een beoordelingspanel beoordelen in welke blootstellingsgroep de werkzaamheden kunnen worden ingedeeld.

Beoordeling schade
De Uitkeringsregeling gaat voor de beoordeling van de gezondheidsschade uit van objectief en zorgvuldig onderzoek. Het Convenant instituut Asbestslachtoffers heeft hierbij als voorbeeld gediend.[20] Bij de beoordeling van de schade als gevolg van asbest wordt gebruik gemaakt van een indeling van de American Medical Association (AMA)-classificatie. Bij de Uitkeringsregeling en de Regeling vergoeding beroepsziekten Politie wordt dit eveneens gedaan.[21]

Hardheidsclausule
Evenals de Coulanceregeling kent de Uitkeringsregeling een hardheidsclausule. Volgens deze bepaling is de Minister van Defensie bevoegd af te wijken van deze regeling indien de toepassing leidt tot onbillijkheid van overwegende aard.[22]

Deze bepaling is als volgt toegelicht: "In uitzonderlijke gevallen kan de Minister van Defensie een uitkering op grond van deze regeling toekennen aan degene die niet of niet volledig voldoet aan de voorwaarden. Van een uitzonderlijk geval is bijvoorbeeld sprake als weigering van de uitkering, de terugvordering of toepassing van een berekeningsregel in dat specifieke geval zou leiden tot een onbillijkheid van overwegende aard."[23]

[19] *RIVM-rapport naar de arbeidsomstandigheden op defensielocaties in de periode 1970-2015*, RIVM-rapport nr. 2021-0066, 2021.
[20] Uitspraak staatssecretaris van Defensie Visser.
[21] De Commissie heeft aanwijzingen dat de uitvoerder van de regeling (ABP) in de uitvoeringspraktijk ook in beschouwing neemt in hoeverre er overeenkomsten zijn met de „GOLD" standaard en daar waar mogelijk zo coulant mogelijk met de regelingen omgaat. In formele zin is de AMA-classificatie echter maatgevend.
[22] Artikel 15 Uitkeringsregeling chroom-6 Defensie.
[23] *Stct.* 2018, nr. 31510, p. 10.

De Staatssecretaris van Defensie heeft in 2020 een commissie benoemd om haar te adviseren bij onder meer de toepassing van de hardheidsclausule.[24] Uit het instellingsbesluit blijkt dat de adviezen van de commissie zwaarwegend en in beginsel bindend zijn. De staatssecretaris kan slechts gemotiveerd afwijken van het advies. Voorzitter van de commissie is prof. dr. W. van Rhenen. De Commissie heeft in een viertal gevallen advies uitgebracht.

Werking in de tijd

De Uitkeringsregeling is sinds 2021 van toepassing op gedupeerden als gevolg van blootstelling aan chroom-6 in de periode 31 december 1969 tot 1 januari 2015. Voor gedupeerden die zijn blootgesteld geweest aan chroom-6 op of na 1 januari 2015 bestaat geen laagdrempelige collectieve rechtspositionele regeling op grond waarvan de zieke medewerker een uitkering kan aanvragen. De vakbonden en Defensie zijn beide van mening dat dit geen wenselijke situatie is en hebben hierover diverse gesprekken gevoerd. De uitkomst van deze gesprekken is, dat Defensie op grond van een individuele beoordeling van de blootstellingsgeschiedenis van de betrokken (oud-)medewerker maatwerk zal leveren, zodat deze situatie niet onbillijk uitpakt voor de medewerker die op of na 1 januari 2015 is blootgesteld aan chroom-6 en als gevolg daarvan ziek kan zijn geworden. Defensie stelt hiervoor een separate beleidsrichtlijn op.

[24] Staatssecretaris van Defensie, Instellingsbesluit Onafhankelijke Adviescommissie chroom-6 Defensie van 29 april 2020, nr. BS2020006555.

4. Het wettelijk kader

In dit hoofdstuk wordt eerst het wettelijk kader beschreven waarbinnen de Uitkeringsregeling Defensie functioneert. Dit wettelijk kader omvat enerzijds de Arbeidsomstandighedenwetgeving (4.1) en anderzijds het civielrechtelijke aansprakelijkheidsrecht (4.2). Daarna wordt de Uitkeringsregeling vergeleken met dit wettelijk kader (4.3).

4.1 Arbeidsomstandighedenwet

Wettelijk kader
De Arbeidsomstandighedenwet (**Arbowet**) bevat publiekrechtelijke voorschriften voor de veiligheid en gezondheid van werknemers. De wet bevat de verplichting voor de werkgever om een beleid te voeren dat is gericht op zo goed mogelijke arbeidsomstandigheden (art. 3). Daarbij moeten onder meer gevaren en risico's worden geïnventariseerd en geëvalueerd (art. 5). Verder moeten maatregelen worden genomen om zware ongevallen te voorkomen waarbij gevaarlijke stoffen zijn betrokken (art. 6). Daarnaast moeten voorlichting en onderricht worden verschaft (art. 8). Deskundige medewerkers moeten worden ingeschakeld op het gebied van preventie en bescherming (art. 13 en 14).
De werkgever is op grond van deze wet verantwoordelijk voor een gezonde en veilige werkplek. Zo moet de werkgever, als er wordt gewerkt met gevaarlijke stoffen, nagaan welke gevaarlijke stoffen aanwezig zijn. Na het beoordelen van het blootstellingsniveau en het vergelijken met de publieke of private grenswaarde voor deze stoffen, moet hij volgens de arbeidshygiënische STOP-strategie[25] de juiste maatregelen nemen om de blootstelling te voorkomen of het blootstellingsniveau omlaag te brengen, en moet hij ervoor zorgen dat deze maatregelen daadwerkelijk uitgevoerd worden. Daarnaast moet de werkgever ervoor zorgen dat de werknemer geen gezondheidsrisico loopt door blootstelling via andere blootstellingsroutes, met name door huidcontact. Voor stoffen die kankerverwekkend en/of voor de voortplanting giftig zijn, zoals chroom-6, bestaan aanvullende verplichtingen. Werkgevers en werknemers dienen afspraken te maken over de invulling van de Arbowet.

Chroom-6 valt momenteel onder het beleid voor gezond en veilig werken met kankerverwekkende stoffen van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (**SZW**). Vanaf 1 maart 2017 geldt een verlaagde wettelijke grenswaarde voor blootstelling van werknemers aan chroom-6-verbindingen van max. 1 µg/m3. Grenswaarden geven duidelijkheid over de blootstelling die volgens de wet is toegestaan voor de werkgever en werknemer. Deze grenswaarde geldt niet alleen voor het gebruiken van chroom-6-houdende verbindingen, maar ook voor andere blootstellingen die bijvoorbeeld kunnen optreden bij bewerkingen zoals schuur- en slijpwerkzaamheden aan chroom-6-houdende verflagen.

Europese regelgeving
De Europese Unie (**EU**) heeft in de zogeheten REACH-verordening bepaald dat het gebruik van een groot aantal nieuwe chroom-6-verbindingen alleen toegestaan is voor bedrijven die

[25] S= substitutie van de gevaarlijke stof, T= technische maatregelen, O= organisatorische maatregelen, P= persoonlijke beschermingsmiddelen

daartoe autorisatie hebben gekregen van de Europese Commissie.[26] Bedrijven kunnen ook toestemming aanvragen voor gebruik lager in de keten (de zogenoemde *downstream-users*). Deze *downstream-users* moeten het gebruik zoals beschreven in de aanvraag melden aan de *European Chemicals Agency* (ECHA). Net als de bedrijven die de aanvraag hebben gedaan, moeten ook deze downstream-users zich houden aan het beschreven gebruik door de aanvrager en de gestelde voorwaarden voor autorisatie door de EU. Naast het systeem van autorisatie zijn er ook grenzen (Restricties) in het kader van REACH door de EU vastgesteld, zoals het gehalte aan chroom-6 in leer en cement.

Handhaving Arbowet
De Arbowet is sinds 1985 ook van toepassing op de werkzaamheden bij het ministerie van Defensie. Nu Defensie zelf schending van haar zorgplicht als werkgever heeft erkend, lijkt ook schending van de Arbowet aan de orde. Schending van de Arbowet kan publiekrechtelijk gehandhaafd worden door middel van bestuursrechtelijke boetes en strafrechtelijke vervolging. Als toezichthoudende instantie fungeert de Inspectie SZW. Daarnaast kunnen de publiekrechtelijke normering, verplichte rapportages en de eventuele oplegging van de genoemde sancties bijdragen aan de vaststelling van civielrechtelijke aansprakelijkheid.

4.2 Civielrechtelijke aansprakelijkheid

Wettelijke grondslag[27]
De zorgplicht en de aansprakelijkheid van de werkgever voor de veiligheid en gezondheid van de werknemer is geregeld in art. 7:658 Burgerlijk Wetboek (BW). Deze bepaling is geschreven met het oog op werknemers die werkzaam zijn op basis van een arbeidsovereenkomst naar burgerlijk recht. Medewerkers van Defensie zijn als regel aangesteld als ambtenaar naar publiekrecht. Niettemin volgt uit vaste rechtspraak van de Centrale Raad van Beroep dat de overheid tegenover ambtenaren evengoed gebonden is aan de regels die uit art. 7:658 lid 1 en 2 BW voortvloeien.[28] Anders gezegd: deze regels worden tegenover ambtenaren analoog toegepast. De ambtenaar kan dit afdwingen op grond van een ambtenarenrechtelijke, dat wil zeggen bestuursrechtelijke procedure. Voor uitzendkrachten geldt dat het uitzendbureau als werkgever dezelfde verantwoordelijkheid draagt. Maar art. 7:658 BW is ook van toepassing op degene die in de uitoefening van zijn beroep of bedrijf arbeid laat verrichten door een persoon met wie hij geen arbeidsovereenkomst heeft (art. 7:658 lid 4 BW). Deze bepaling maakt ook de inlener verantwoordelijk voor de veiligheid van uitzendkrachten en anderen die voor hem werken, zoals mogelijk ook zelfstandigen zonder personeel (zzp-ers). Deze anderen kunnen zich op grond van art. 7:658 lid 4 BW zo nodig tot de burgerlijke rechter wenden.

[26] Verordening (EG) nr. 1907/2006 van het Europees Parlement en de Raad van 18 december 2006 inzake de registratie en beoordeling van en de autorisatie en beperkingen ten aanzien van chemische stoffen (REACH), tot oprichting van een Europees Agentschap voor chemische stoffen, *Pb EU* L 136 van 29 mei 2007, p. 3–280. REACH is een Europese verordening die voor de EU-lidstaten sinds 2007 de productie van en handel in chemische stoffen regelt. Deze verordening bevat voorschriften voor bedrijven en overheden. De afkorting REACH staat voor: Registratie, Evaluatie, Autorisatie en restrictie van Chemische stoffen.
[27] Zie voor uitvoeriger beschouwingen over dit onderwerp Nicola Gundt e.a., *Aansprakelijkheid voor het laten werken met chroom-6*, RIVM-rapport 2018-0061.
[28] CRvB 22 juni 2000, *AB* 2000/373 (*Rovers/Reinier van Arkel*).

Omdat in al deze situaties de normen van art. 7:658 BW (al dan niet naar analogie) worden toegepast, worden in het navolgende de termen werkgever en werknemer uit dit artikel gehanteerd. Deze termen dienen dus in dit rapport in deze ruime zin te worden opgevat.

Zorgplicht werkgever

De hoofdregel van art. 7:658 BW luidt dat de werkgever verplicht is om de lokalen, werktuigen en gereedschappen waarin of waarmee hij de arbeid doet verrichten, op zodanige wijze in te richten en te onderhouden alsmede voor het verrichten van de arbeid zodanige maatregelen te treffen en aanwijzingen te verstrekken als redelijkerwijs nodig is om te voorkomen dat de werknemer in de uitoefening van zijn werkzaamheden schade lijdt (art. 7:658 lid 1 BW). Uit de rechtspraak volgt dat deze regel een verregaande zorgplicht van de werkgever voor de arbeidsomstandigheden meebrengt. Indien een werkgever zijn werknemers laat werken met stoffen waarvan hij weet of behoort te weten dat deze schadelijk zijn voor de gezondheid, dient de werkgever zijn preventie- en zorgbeleid hierop af te stemmen.

Vervolgens geeft het artikel antwoord op de vraag wanneer de werknemer schadevergoeding kan vorderen, indien hij desondanks schade lijdt op het werk. Het artikel verklaart de werkgever aansprakelijk voor deze schade, indien vaststaat dat de werknemer schade heeft geleden in de uitoefening van zijn werkzaamheden (art. 7:658 lid 2 BW). Dat dit het geval is, dient de werknemer in principe te bewijzen. Dit uitgangpunt geldt ook als er sprake is van een ziekte of van klachten, waarvan het min of meer voor de hand ligt dat iemand deze heeft opgelopen door het werk en het minder waarschijnlijk is dat deze zijn veroorzaakt door omstandigheden in de privésfeer. De werkgever kan vervolgens nog slechts aan aansprakelijkheid ontkomen als hij stelt en zo nodig bewijst:

i) dat hij zijn zorgplicht is nagekomen, dan wel
ii) dat de schade in belangrijke mate het gevolg is van opzet of bewuste roekeloosheid van de werknemer, of
iii) dat er geen causaal verband bestaat tussen een eventueel door hem geschonden zorgplicht en de schade van de werknemer.

Gelet op de erkenning van schending van de zorgplicht door Defensie zal de eerste grond ter zake van chroom-6 geen rol spelen. Opzet of bewuste roekeloosheid van de werknemer is - in het licht van de invulling die hieraan in de rechtspraak is gegeven - slechts zelden aan de orde en lijkt in het kader van de chroom-6 problematiek geen rol te spelen. De laatste uitzondering zou een rol kunnen spelen, indien vast staat dat er wel sprake is van schade opgelopen op het werk, maar deze schade niet (of niet geheel) is veroorzaakt door schending van de te vergen zorg met het oog op het werken met chroom-6 (maar aan een geheel andere omstandigheid is te wijten). Met de mogelijkheid van een beroep hierop wordt in de toelichting op de Uitkeringsregeling uitdrukkelijk rekening gehouden.[29]

Bewijs van oorzaak op het werk

[29] De toelichting bij art. 2 van de Uitkeringsregeling 2018 vermeldt over de letselschadezaak: "Deze omvat een gedegen onderzoek naar de specifieke individuele omstandigheden. Daarbij wordt ook rekening gehouden met mogelijke andere oorzaken van de aandoening, waaronder leefstijl van betrokkene, genetische factoren, blootstelling aan chroom-6 bij een andere werkgever of bepaalde hobby's. Daarbij geldt de bewijslast zoals deze volgt uit de wet en rechterlijke uitspraken.", *Stcrt.* 2018, nr. 31510, p. 8.

De hiervoor vermelde voorwaarde voor aansprakelijkheid op grond van art. 7:658 lid 2 BW - dat de werknemer moet stellen en (bij betwisting) moet bewijzen dát hij ziek is geworden door zijn werkzaamheden bij de door hem aangesproken werkgever - leidt in de praktijk in geval van een beroepsziekte regelmatig tot problemen. Weliswaar is voor het te leveren bewijs niet vereist dat het verband met het werk 100% zeker is, en is voldoende dat dit verband met een redelijke mate van waarschijnlijkheid komt vast te staan[30], maar ook het aantonen hiervan blijkt regelmatig een probleem te zijn. Dit geldt vooral bij ziekten die verschillende oorzaken kunnen hebben, zoals ook geldt voor de ziekten die door werknemers aan chroom-6 worden toegeschreven.

Er zijn diverse juridische mogelijkheden om de werknemer tegemoet te komen in zijn bewijslast. De rechter kan bijvoorbeeld op grond van de feiten die zijn komen vast te staan een vermoeden van functioneel verband aannemen. Ook kan de rechter onder bepaalde omstandigheden op de werkgever bijvoorbeeld een informatieplicht leggen wat betreft de exacte werkomstandigheden. Een nog verder gaande mogelijkheid is dat de rechter de bewijslast omkeert, en in plaats van de werknemer de werkgever hiermee belast. Dit maakt de wet mogelijk als de rechter dit in de gegeven omstandigheden redelijk en billijk acht.[31] Deze bevoegdheid wordt in de praktijk terughoudend toegepast. De enkele omstandigheid dat de werknemer in bewijsnood verkeert, is hiervoor bijvoorbeeld onvoldoende. Een argument om de bewijslast om te keren kan wel zijn dat de werknemer in een onredelijk zware bewijsnood is geraakt door toedoen van de werkgever.[32] In dit verband kan van belang zijn of de werkgever de medisch dossiers voldoende heeft gearchiveerd.

Naast deze meer in het algemeen aan de rechter ter beschikking staande middelen in het kader van de bewijslevering, zijn er twee specifieke figuren die in dit verband vermelding verdienen: de arbeidsrechtelijke omkeringsregel en de proportionele aansprakelijkheid.

De zogenoemde *arbeidsrechtelijke omkeringsregel* is in de rechtspraak ontwikkeld. Volgens deze regel kan onder bepaalde voorwaarden een vermoeden van causaal verband met het werk worden aangenomen.[33] Het is dan vervolgens aan de werkgever om, wil hij aan aansprakelijkheid ontkomen, dit vermoeden te weerleggen. Voorwaarde voor een succesvol beroep op deze arbeidsrechtelijke omkeringsregel is dat de werknemer niet alleen stelt en zo nodig bewijst dat hij zijn werkzaamheden heeft moeten verrichten onder omstandigheden die schadelijk kunnen zijn voor zijn gezondheid, maar ook dat hij stelt en zo nodig aannemelijk maakt dat hij lijdt aan gezondheidsklachten die daardoor kunnen zijn veroorzaakt. Een beroep op de omkeringsregel vergt dus dat de werknemer vrij concrete informatie aanlevert over de werkomstandigheden. Ook is hiervoor nodig dat het verband tussen de gezondheidsklachten van de werknemer en zijn werkomstandigheden volgens de geldende inzichten niet te onzeker of te onbepaald is.[34] Om deze redenen loopt een beroep op deze regel bij beroepsziekten regelmatig spaak.

---

[30] Zie bijv. ook de conclusie van Advocaat-Generaal Bock in de zaak Staat/oud-medewerkers POMS van 21 mei 2021, *ECLI*:NL:PHR:2021:494, onder 3.40.

[31] Art. 150 Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering.

[32] Hierover uitgebreider bijv. H.J. Snijders, C.J.M. Klaassen en G.J. Meijer, *Nederlands burgerlijk procesrecht*, Deventer: Wolters Kluwer 2017, nr. 213.

[33] De aanduiding "omkeringsregel" is dus wat misleidend: het gaat niet om een echter omkering van de bewijslast (en het bewijsrisico).

[34] Zie laatstelijk HR 6 april 2018, *ECLI*:NL:HR:2018:536, *NJ* 2018/291, m.nt. J. Spier (*X/Gemeente Rheden*).

Een andere meer specifieke figuur die de werknemer met een beroepsziekte behulpzaam kan zijn om in elk geval een deel van zijn schade vergoed te krijgen, is de zogenoemde *proportionele aansprakelijkheid*. Proportionele aansprakelijkheid kan aan de orde zijn als – in de kern weergegeven - niet kan worden vastgesteld of de schade is veroorzaakt door een normschending van de aansprakelijk gestelde persoon, dan wel door een oorzaak die voor risico van de benadeelde zelf komt (of door een combinatie van beide oorzaken), en waarin de kans dat de schade door de normschending is veroorzaakt niet zeer klein noch zeer groot is (bijvoorbeeld longkanker die het gevolg kan zijn van gevaarlijke stoffen op het werk, maar ook van roken). Er wordt dan een aansprakelijkheid aangenomen voor een percentage van de schade overeenkomend met de kans dat de schade door de normovertreding is veroorzaakt. Proportionele aansprakelijkheid wordt met terughoudendheid toegepast. De aard van de normovertreding en van de schade moeten dit rechtvaardigen. In geval van een werknemer met longkanker en asbestblootstelling op het werk werd deze rechtvaardiging bijvoorbeeld aanwezig geoordeeld.[35]

Wat betreft het te leveren bewijs in een civiele procedure is verder van belang zich te realiseren dat het hierbij gaat om een procedure op tegenspraak, waarbij het beginsel van hoor en wederhoor een wezenlijke rol speelt. Dit betekent bijvoorbeeld dat de wederpartij van degene die bewijs dient te leveren in principe de gelegenheid krijgt tot het leveren van tegenbewijs. Ook betekent dit dat beide partijen – werkgever en werknemer – de gelegenheid krijgen schriftelijk te reageren op een door de rechter bevolen deskundigenbericht over het bestaan van causaal verband. In procedures betreffende beroepsziekten komt het regelmatig voor dat zowel werknemer als werkgever een in hun opdracht opgemaakt deskundigenrapport overleggen, welke rapporten vervolgens over en weer als “niet onafhankelijk en onpartijdig” worden bestempeld, en de rechter zich genoodzaakt ziet een nieuw deskundigenonderzoek te bevelen door een door hem aangewezen deskundige, waarop partijen dan dus vervolgens weer mogen reageren. Dit is vaak een tijdrovend traject.

Materiële schade

Indien de werkgever op grond van art. 7:658 lid 2 of lid 4 BW aansprakelijk is, betreft dit in principe een aansprakelijkheid voor de volledige schade van de werknemer (volgens de regels van art. 6:95 e.v. BW). De werknemer kan er aanspraak op maken financieel in dezelfde situatie te worden gebracht als waarin hij naar redelijke verwachting zou verkeren als hij niet ziek was geworden door zijn werk.

Wat betreft de materiële schade kan in de eerste plaats worden gedacht aan schade als gevolg van verlies van inkomen. Deze schade wordt vaak ten dele vergoed door een uitkering op grond van de Wet WIA (voorheen WAO). De resterende schade zou niettemin kunnen worden gevorderd. Verder kan bijvoorbeeld worden gedacht aan de vergoeding van medische kosten, aanpassingen in huis en verlies van zelfredzaamheid (bijv. het moeten inschakelen van hulp voor taken in en rond het huis die eerst zelf werden gedaan). Uitgangspunt in een civiele procedure is de volledige vergoeding van de werkelijk geleden schade, voor zover deze in redelijkheid is toe te rekenen aan de gebeurtenis waarvoor aansprakelijkheid bestaat.

[35] HR 31 maart 2006, *NJ* 2011/250, m.nt. T.F.E. Tjong Tjin Tai (*Nefalit/Karamus*).

Immateriële schade
Naast vergoeding van zijn materiële schade, kan de werknemer bij een vordering op grond van werkgeversaansprakelijkheid ook aanspraak maken op vergoeding van zijn immateriële schade (art. 6:106 BW). Dit laatste bedrag, ook wel aangeduid als smartengeld, wordt door de rechter naar billijkheid bepaald, waarbij deze mede let op de bedragen die in vergelijkbare gevallen (in Nederland[36]) door de rechter zijn toegekend. Bij de vaststelling van het smartengeld komt met name gewicht toe aan de aard en de ernst van het letsel.

4.3 Vergelijking van de Uitkeringsregeling met het wettelijk kader

Het onderzoek van het RIVM heeft aangetoond dat Defensie in het verleden in gebreke is gebleven bij de naleving van zijn zorgplicht ten aanzien van de arbeidsomstandigheden van de medewerkers, hetgeen – zoals hiervoor vermeld in par. 2.4 - ook door de staatssecretaris is erkend. Dit betekent dat op dit punt vermoedelijk ook de Arbowet is geschonden. De Commissie is er niet mee bekend of dit tot optreden van de Inspectie SZW heeft geleid. Civielrechtelijk brengt deze schending van de zorgplicht mee dat aansprakelijkheid ontstaat tegenover gedupeerden. Defensie heeft het tot haar verantwoordelijkheid gerekend, gezien het collectieve karakter van deze schade, dat het initiatief niet moet worden gelaten aan de gedupeerden om zelf schadevergoeding te vorderen langs civielrechtelijke weg. Daartoe heeft zij zelf een Coulanceregeling en later een Uitkeringsregeling in het leven geroepen. Ten opzichte van de normale civiele rechtsgang wordt de gedupeerden hiermee de mogelijkheid geboden om een schadevergoeding te verkrijgen zonder daarvoor de volledige bewijslast en de procedeerlast zoals die in een civiele procedure geldt, te moeten dragen. Dit bespaart hen kosten, tijd en moeite en het risico van het vergeefs voeren van procedures. Bovenal biedt dit het voordeel van een snellere betaling.

Daar staat tegenover dat de Uitkeringsregeling niet alleen ruimer, maar in andere opzichten ook beperkter is dan de algemene regeling van het aansprakelijkheidsrecht in het civiele recht.
Ruimer is de regeling omdat de werknemer ten aanzien van de in de Uitkeringsregeling erkende aandoeningen wordt gevrijwaard van de bewijslast van het gewerkt hebben met chroom-6 en het causaal verband tussen de aandoening en chroom-6. Uitgangspunt is dat geen rekening wordt gehouden met andere oorzaken van de aandoening en er geldt een lage bewijslast met betrekking tot de diagnose.
Beperkter is de regeling omdat niet altijd de volledige schade wordt vergoed, maar slechts forfaitaire bedragen. Voor hogere schade is de werknemer toch aangewezen op het indienen van een claim bij de werkgever en zo nodig het procederen bij de bestuursrechter. Daarnaast is de werkingssfeer van de Uitkeringsregeling beperkt tot de door het RIVM als zodanig aangewezen aandoeningen waarvan voldoende is aangetoond dat zij worden veroorzaakt door chroom-6 of ervan worden verdacht te kunnen zijn veroorzaakt door

[36] Het smartengeld dat in Nederland pleegt te worden toegekend staat bekend als lager dan in vergelijkbare gevallen in verschillende andere landen wordt toegekend. De Hoge Raad heeft overwogen dat geen "rechtsregel de Nederlandse rechter belet om mede acht te slaan op de ontwikkelingen in andere landen met betrekking tot de toegekende bedragen, zij het dat deze ontwikkelingen niet beslissend kunnen zijn voor de in Nederland toe te kennen bedragen": HR 9 juli 1992, *NJ* 1992/714 (*HIV-besmetting).*

blootstelling aan chroom-6. Andere aandoeningen, waarvan de relatie met chroom-6 minder aantoonbaar is aan de hand van de literatuur, vallen buiten de Uitkeringsregeling. Wil de werknemer schade vergoed krijgen als gevolg van deze aandoeningen, dan dient de werknemer de civielrechtelijke weg te volgen, te weten het indienen van een claim bij de werkgever. Indien de werkgever deze claim niet honoreert, staat voor de werknemer dan de weg open van een procedure bij de bestuursrechter, waarbij de werknemer in beginsel het causaal verband moet aantonen tussen het werken met gevaarlijke stoffen en de opgelopen aandoening.

5. Vergelijkbare regelingen

De Commissie heeft een aantal regelingen geselecteerd die naar de aard van de schade en de wijze van tegemoetkoming gelijkenissen vertonen met de Uitkeringsregeling chroom-6 Defensie. Het gaat hier om:

a) *regelingen voor vergoeding van gezondheidsschade*
   - blootstelling aan asbest en Organo Psycho Syndroom (OPS) (5.1)
   - de Regeling tegemoetkoming chroom-6 Tilburg (5.2)
   - de Beleidsregel tegemoetkoming Q-koorts (5.3)
   - de Regeling vergoeding beroepsziekten politie (5.4)

b) *de Regeling ereschuld Veteranen* (5.5)

c) *twee (andere) wettelijke regelingen voor schadevergoeding aan slachtoffers*
   - de Wet Schadefonds geweldsmisdrijven (5.6)
   - de Tijdelijke wet Groningen (5.7)

Deze regelingen worden hieronder kort beschreven aan de hand van de hoofdkenmerken doelgroep, voorwaarden, uitkeringen (materiële en immateriële) en nazorg. Daarnaast wordt vermeld welke organisatie de desbetreffende regeling uitvoert. De beschrijving gaat niet gedetailleerd in op het toetsingskader van elke regeling van het causaal verband tussen blootstelling en aandoening. Indien nodig, zal dat aspect in het Eindrapport nog nader aandacht krijgen.
Vervolgens worden de hoofdlijnen van de regelingen zowel onderling als met de Uitkeringsregeling vergeleken (5.8).

5.1 Regelingen asbest en OPS

Voor asbestschade bestaan twee regelingen: de Regeling tegemoetkoming Asbestslachtoffers (hierna: **TAS-regeling**)[37] en de Regeling niet-loondienst gerelateerde slachtoffers (hierna: **TNS-regeling**). Verder bestaat de Regeling tegemoetkoming voor chronische encephalopathie (hierna: CSE-**regeling**).

De TAS-regeling betreft een vergoeding voor werknemers en huisgenoten van werknemers die ziek zijn geworden door asbest op het werk en lijden aan maligne mesothelioom en/of asbestose. De TNS-regeling betreft een vergoeding voor particulieren die door blootstelling in een privésituatie ziek zijn geworden door asbest. Deze laatste regeling is, gelet op haar specifieke karakter, niet in de vergelijking betrokken. De CSE-regeling betreft een regeling waarbij mensen die als werknemer aan oplosmiddelen zijn blootgesteld en daardoor ziek zijn geworden (ook wel bekend onder de term schildersziekte) een tegemoetkoming kunnen aanvragen. De aanvraag, welke via het OPS[38]-loket wordt ingediend, betreft een tegemoetkoming van de overheid.

[37] Regeling van de Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid van 21 maart 2014, nr. 2014-0000018380, tot het opnieuw vaststellen van de Regeling tegemoetkoming asbestslachtoffers teneinde deze uit te breiden met Asbestose, *Stb.* 2014, 8920 (*Regeling tegemoetkoming asbestslachtoffers 2014*).
[38] Organo Psycho Syndroom andere naam voor chronische encephalopathie (CSE)

De voorwaarden voor een tegemoetkoming op grond van de TAS-regeling zijn:

- Bij leven aangemeld bij het IAS;
- Als werknemer blootgesteld geweest aan asbest;
- In Nederland gewerkt;
- De diagnose maligne mesothelioom of asbestose is bevestigd door de expertgroep van de Nederlandse Vereniging van Artsen voor Longziekten en Tuberculose (NVALT);
- Geen betaling ontvangen in verband met asbestose van € 21.847,- (2021) of meer;
- Geen betaling ontvangen van een buitenlandse voorziening voor asbestoseslachtoffers of een aanvraag daarvoor heeft ingediend waarop nog niet is beslist;
- Meewerken met de bemiddeling voor een schadevergoeding, in het geval er een werkgever aansprakelijk is te stellen voor de ziekte.

De voorwaarden voor een tegemoetkoming op grond van de OPS-regeling zijn:

- Als werknemer aan oplosmiddelen blootgesteld en daardoor de ziekte CSE (OPS) gekregen;
- Een diagnosebrief van een Solvent Team of een diagnosebrief van een andere gespecialiseerde arts;
- Het OPS-panel van het OPS-loket heeft de diagnose CSE (OPS) bevestigd;
- Geen andere vergoeding ontvangen in verband met de ziekte die hoger of gelijk is aan € 21.847 (in 2021);
- Meewerken met de bemiddeling voor een schadevergoeding in het geval er een werkgever aansprakelijk is te stellen voor de ziekte;
- Uiterlijk 1 september 2020 melden bij het Solvent Team voor het aanvragen van een diagnose;

Het Instituut Asbestslachtoffers (**IAS**) is in 1999 als zelfstandige stichting opgericht door werknemersorganisaties (FNV, CNV, VCP), werkgeversorganisaties (VNO-NCW, MKB-Nederland, LTO Nederland en VSO), het Verbond van Verzekeraars, het Comité Asbestslachtoffers en de overheid. Dit instituut:

- adviseert de Sociale Verzekeringsbank (**SVB**) over het recht op een tegemoetkoming voor asbestslachtoffers met de ziekte mesothelioom, asbestose of, via het OPS-loket, over OPS;
- bemiddelt tussen (ex-)werkgevers/verzekeraars en (ex-)werknemers over het betalen van een schadevergoeding en
- geeft voorlichting en verspreidt kennis op het gebied van asbest en gezondheid.

Grondslag voor het IAS is het Convenant Instituut Asbestslachtoffers. In het convenant onderschrijven de samenwerkende organisaties de noodzaak van een snelle, zorgvuldige en laagdrempelige afhandeling van schadeclaims van asbestslachtoffers om patiënten een juridische lijdensweg te besparen in de korte tijd die hen nog gegeven is. Wat betreft de materiële schade (op basis van 6:107 BW) kwamen partijen destijds een forfaitair bedrag overeen van ƒ 5000,- behoudens het aannemelijk maken van het meerdere. Voor de immateriële schade kwamen partijen een bedrag van ƒ 90.000,- overeen, exclusief

dossierkosten. Wat betreft de schade (op basis van 6:108 BW) kwamen partijen een forfaitair bedrag van ƒ 5.000,- overeen, behoudens het aannemelijk maken van het meerdere.[39]

De regelingen worden uitgevoerd door de Sociale Verzekeringsbank.

5.2 Regeling tegemoetkoming chroom-6 Tilburg

Tussen 2004 en 2012 werkten ruim 800 mensen met een uitkering bij tROM op het terrein van NS/NedTrain in Tilburg. Het ging om een gemeentelijk re-integratieproject om werkervaring op te doen. De deelnemers restaureerden er museumtreinen voor Het Spoorwegmuseum. Uit onderzoek blijkt dat de deelnemers van 2004 tot en met 2012 in aanraking kwamen met chroom-6. De gemeente Tilburg, NS/NedTrain en Het Spoorwegmuseum hebben daarom begin 2019 een Regeling tegemoetkoming chroom-6 ingesteld.[40] Deze regeling wordt in dit rapport kortheidshalve aangeduid als **Regeling Tilburg**.

De Regeling Tilburg betreft een algemene tegemoetkoming voor alle betrokkenen, die tussen 2004 en 2012 bij tROM hebben gewerkt. De regeling bestaat uit:

- Een netto vergoeding van € 7.000 voor iedere betrokkene. Indien de betrokkene is overleden geldt de vergoeding óók voor de nabestaande[41] of, als die is overleden, de eventuele kinderen.
- Een netto vergoeding gebaseerd op een lijst met ziektes (variërend van € 5.000 – € 40.000).[42]
- Vergoeding eigen risico (€ 385) ziektekostenverzekering (2015, 2016 en 2017) .
- Een eenmalige vergoeding van € 500 i.v.m. de duur van het onderzoek,
- Een steunpunt, onder aansturing van een onafhankelijke commissie, voor vragen en hulp ten behoeve van nazorg en begeleiding.
- Een deskundigenpanel welke aanspraken van individuen afhandelt in plaats van een gang naar de rechter in het kader van het aansprakelijkheidsrecht, hetgeen veel tijd en ingewikkelde juridische procedures scheelt.

Het recht op de eenmalige vergoeding van € 7.000 geldt “voor alle schade die verband houdt met de periode waarin zij gewerkt hebben bij het tROM-project (2004-2012), ongeacht of zich schade heeft voorgedaan of zich nog zal voordoen.” Blijkens de toelichting op deze tegemoetkoming omvat het bedrag van € 7.000 in ieder geval de navolgende schadeposten:

a. een tegemoetkoming voor de door de betrokkenen al ervaren en de nog te ervaren angst en vrees.
b. een tegemoetkoming voor de door de betrokkene ervaren onheuse bejegening.

[39] Zie het asbestconvenant, te vinden op https://asbestslachtoffers.nl/onze-organisatie/convenant-instituut-asbestslachtoffers/
[40] Regeling tegemoetkoming chroom-6 van de gemeente Tilburg, NedTrain en Spoorwegmuseum.
[41] Zie voor de definitie van nabestaande in de Uitkeringsregeling (waaronder in dit geval niet de kinderen worden verstaan), nader par. 7.2.
[42] Voor degenen die tussen 2011 en 2012 hebben gewerkt, bedraagt de vergoeding € 7.000.

c. een tegemoetkoming voor de gemaakte en nog te maken kosten in verband met de eigen bijdrage in de zorgkosten.
d. een tegemoetkoming voor de gemaakte en nog te maken zorgkosten die niet onder de dekking van de zorgverzekering of andere regeling vallen.
e. een tegemoetkoming voor materiele schade, waaronder verlies van arbeidsvermogen.
f. een bijdrage voor nabestaanden.
g. een tegemoetkoming voor het inschakelen van juridische bijstand, waaronder het laten vaststellen van eventuele schade.
h. een tegemoetkoming voor reiskosten.

De vergoeding van € 7.000 geldt voor werken aan het project gedurende de gehele periode van 2004-2012. De overige vergoedingen gelden niet voor degenen die alleen in de jaren 2011 en 2012 aan het project hebben, gelet op de geringere blootstelling aan chroom-6 vanaf 2011.

De Regeling Tilburg kent ook schadevergoeding toe in verband met overschrijding van de redelijke termijn als genoemd in artikel 6 EVRM en op grond van de jurisprudentie van de Centrale Raad van Beroep. Deze schadevergoeding bedraagt € 500,- per half jaar overschrijding.

De regeling wordt uitgevoerd door de gemeente Tilburg.

5.3 Beleidsregel tegemoetkoming Q-koorts

Voor tegemoetkoming in schade als gevolg van Q-koorts heeft in 2018-2019 een beleidsregel bestaan.[43]

Volgens deze beleidsregel kende de Minister voor Medische Zorg op aanvraag een tegemoetkoming toe aan een patiënt die was gediagnosticeerd met chronische Q-koorts, Q-koorts Vermoedheids Syndroom (of een op QVS gelijkend ziektebeeld). Indien een Q-koortspatiënt aan chronische Q-koorts is overleden wordt de tegemoetkoming uitgekeerd aan diens nabestaande of nabestaanden. De tegemoetkoming bedroeg € 15.000 per toegewezen aanvraag.

Indien een patiënt met chronische Q-koorts was overleden nadat hij de aanvraag had ingediend, maar voordat op deze aanvraag was beslist, werd de behandeling van de aanvraag ten behoeve van de nabestaande of nabestaanden voortgezet, tenzij deze schriftelijk te kennen gaf of gaven daarop geen prijs te stellen.

5.4 Regeling vergoedingen beroepsziekten Politie

[43] Besluit van de Minister voor medische zorg van 24 september 2018, *Stcrt.* 2018, 54726 (*Beleidsregel tegemoetkoming Q-koorts*).

Iedere politieambtenaar die vermoedt dat hij of zij een beroepsziekte heeft opgelopen, kan een aanvraag indienen tot erkenning van de klachten van een beroepsziekte. Het gaat hierbij om klachten omtrent een beroepsziekte welke heeft geleid of kan leiden tot invaliditeit of tot het verergeren van bestaande invaliditeit.

Het bevoegd gezag wijst een onafhankelijke deskundige aan die de als gevolg van de beroepsziekte ontstane mate van invaliditeit beoordeelt.[44] De vaststelling vindt plaats zodra voorzienbaar is dat de toestand van de ambtenaar niet meer zal verbeteren of verslechteren. Uiterlijk drie jaar na de melding bij het bevoegd gezag wordt langs objectief medische weg getoetst of sprake is van een dergelijke eindsituatie. De termijn van 3 jaar kan eventueel verlengd worden tot 5 jaar. Uiterlijk na 5 jaar wordt de mate van invaliditeit naar de stand van zaken van dat moment definitief vastgesteld.

De toe te kennen vergoeding (smartengeld) is gelijk aan een bepaald percentage invaliditeit, vermenigvuldigd met een in de regeling genoemd bedrag. Het totale smartengeld op grond van de regeling vergoedingen beroepsziekten Politie en een eventuele aanvraag op grond van de Regeling smartengeld dienstongevallen politie zal nooit meer zijn dan het bedrag genoemd in de onderhavige regeling (€ 172.655).

Indien de ambtenaar anders dan als gevolg van de beroepsziekte overlijdt voordat het uitkeringspercentage kan worden vastgesteld, wordt het bedrag uitgekeerd dat naar verwachting zou zijn uitgekeerd indien betrokkene niet overleden zou zijn.

Indien de beroepsziekte tevens heeft geleid tot arbeidsongeschiktheid wordt een tweede percentage vastgesteld. Ook hier wordt een onafhankelijke deskundige aangewezen die het tweede percentage vaststelt aan de hand van een in de regeling opgenomen tabel. Hierbij gelden dezelfde termijnen en voorwaarden als bij de vaststelling van invaliditeit. Het tweede percentage wordt vastgesteld overeenkomstig de in de regeling opgenomen tabel.

De regeling wordt uitgevoerd door het bevoegd gezag bij de Politie.

5.5 Regeling ereschuld Veteranen

Deze regeling is van toepassing op veteranen die voor 1 juli 2007 invalide zijn geraakt ten gevolge van inzet onder oorlogsomstandigheden of tijdens crisisbeheersingsoperaties en waarbij arbeidsongeschiktheid met dienstverband is vastgesteld. Verder is van belang dat zij voor 1 juli 2007 de dienst hebben verlaten en voor 1 juni 2012 een eerste aanvraag voor een militair invaliditeitspensioen (MIP) hebben ingediend.

De regeling geeft recht op een eenmalige uitkering. De grondslag hiervoor is vastgesteld op € 125.000. De hoogte van de uitkering die de invalide veteraan daadwerkelijk ontvangt, is afhankelijk van de hoogte van het reeds eerder vastgestelde invaliditeitspercentage.[45] Indien

[44] De vaststelling wordt uitgedrukt in procenten aan de hand van de *Guides to the Evaluation of Permanent Impairment van de American Medical Association*.

[45] Een veteraan met een invaliditeitspercentage van 40, ontvangt een uitkering van 40% van € 125.000 dus € 50.000.

het percentage arbeidsongeschiktheid (voor WAO of WIA) hoger is, wordt dit percentage gehanteerd. De bijzondere uitkering wordt netto uitbetaald, waarbij de verschuldigde belasting voor rekening van het Rijk komt. De betrokken veteranen behoefden geen aanvraag in te dienen. De regeling werd uitgevoerd door het ABP, dat de veteranen zelf benaderde.

5.6 Wet schadefonds geweldsmisdrijven

Op grond van de Wet schadefonds geweldsmisdrijven[46] kunnen uitkeringen worden gedaan aan slachtoffers van geweldsmisdrijven en aan hun nabestaanden. De uitkering wordt naar redelijkheid en billijkheid bepaald en beloopt ten hoogste het bedrag van de door letsel of overlijden veroorzaakte schade. Het slachtoffer behoudt het recht de schade langs burgerrechtelijke weg te verhalen op de aansprakelijke persoon. Nabestaanden en naasten van het slachtoffer, indien deze ten gevolge van het misdrijf is overleden of ernstig en blijvend letsel heeft, hebben een eigen recht op uitkering.

Aanvragen om een uitkering worden behandeld door een commissie waarvan de leden door de Minister van Justitie en Veiligheid worden benoemd. De commissie kan, vooruitlopend op haar beslissing, een voorlopige uitkering doen.

5.7 Tijdelijke wet Groningen

De Tijdelijke wet Groningen voorziet in een schadevergoeding voor schade ontstaan door gaswinning in het Groningenveld en door de gasopslag Norg.

Besluit mijnbouwschade Groningen
Tot de inwerkingtreding van de tijdelijke wet per 1 juli 2020 gold het Besluit mijnbouwschade Groningen van 31 maart 2018. Het besluit legde een vorm van onverplicht, buitenwettelijk beleid vast, vooruitlopend op een wettelijke regeling. Op grond van het besluit werd de Tijdelijke Commissie Mijnbouwschade Groningen belast met de afhandeling van fysieke schade aan gebouwen en werken die is ontstaan door beweging van de bodem als gevolg van de aanleg of de exploitatie van een mijnbouwwerk ten behoeve van de gaswinning uit het Groningenveld of als gevolg van de gasopslag Norg. De beoordeling van de aansprakelijkheid en de schade geschiedt overeenkomstig het civielrechtelijke aansprakelijkheids- en schadevergoedingsrecht. Dat betekent dat van toepassing zijn de artikelen 6:177 en 6:177a BW. Op grond van deze artikelen rust op de mijnbouwexploitant een risicoaansprakelijkheid en geldt een omkering van de bewijslast: schade aan gebouwen en werken die naar haar aard redelijkerwijs schade door mijnbouwactiviteiten zou kunnen zijn, wordt vermoed door mijnbouwactiviteiten te zijn veroorzaakt.

Op grond van artikel 3:310 BW verjaart de aanspraak op schadevergoeding vijf jaar na het moment waarop de aanvrager bekend is geworden met de schade én met degene die voor de schade aansprakelijk is. De commissie die belast is met de schadeafwikkeling heeft

[46] Wet van 26 juni 1975, *Stb.* 1975, 382, laatstelijk gewijzigd op 1 januari 2020, Wet van 17 april 2019, *Stb.* 2019, 173.

bekend gemaakt dat zij geen beroep zal doen op verjaring als men de schade heeft gemeld of zal melden. Dat betekent ook dat men geen brief behoeft te sturen om de verjaring tegen te houden (te stuiten). Deze uitzondering op de verjaring geldt alleen voor fysieke schade aan een gebouw en niet voor andere vormen van schade, bijvoorbeeld bedrijfsschade.

Tijdelijke wet Groningen
Per 1 juli 2020 trad de Tijdelijke wet Groningen in werking.[47] Deze wet voorziet in een onafhankelijk van de minister opererend zelfstandig bestuursorgaan, het Instituut Mijnbouwschade Groningen. Dit instituut is belast met de afhandeling van alle vormen van schade door gaswinning in Groningen. Overigens met behoud van de mogelijkheid voor de benadeelde de mijnbouwexploitant zelf via de civielrechtelijke weg rechtstreeks aan te spreken. De belangrijkste andere vormen van schade waarvoor het instituut verantwoordelijk is, zijn de immateriële schade en de schade door waardedaling van gebouwen door ligging in het risicogebied. De aansprakelijkheid en de schade worden beoordeeld volgens het civielrechtelijke aansprakelijkheids- en schadevergoedingsrecht, maar het instituut gaat anders om met de stelplicht en bewijslast. Anders dan bij de civiele rechter volstaat een summiere onderbouwing van de schade. Waar de civiele rechter de vordering al op voorhand zou afwijzen bij gebreke van een voldoende onderbouwing van de vordering, benoemt het instituut in zo'n geval een onafhankelijke deskundige die moet adviseren over de oorzaak van de schade.

De vergoeding van immateriële schade voor grote aantallen personen zoals in Groningen is binnen de normen van het civielrechtelijke aansprakelijkheidsrecht complex, als gevolg van het hoogstpersoonlijke karakter van een vordering tot smartengeld. Er moet sprake zijn van een persoonsaantasting. Voor het aannemen daarvan is lichamelijk letsel dan wel geestelijk letsel vereist. Buiten gevallen van lichamelijk of geestelijk letsel kan een persoonsaantasting worden afgeleid uit de aard en de ernst van de aansprakelijkheidsvestigende gebeurtenis en de aard en de ernst van de gevolgen daarvan. Het slachtoffer moet ook dan zijn persoonsaantasting met concrete gegevens onderbouwen. De Hoge Raad heeft overwogen dat in uitzonderlijke gevallen de aard en de ernst van de aansprakelijkheidsvestigende gebeurtenis meebrengen dat de nadelige gevolgen zo voor de hand liggen dat een persoonsaantasting op voorhand kan worden aangenomen, zonder nadere, concrete onderbouwing van de gevolgen voor de benadeelde.[48]

Gelet op het uitgangspunt van een ruimhartige wijze van schadeafhandeling en de wens de aanvrager te ontzorgen, helpt het instituut de aanvrager met het onderbouwen van zijn persoonsaantasting. Dat gebeurt door te kijken naar iemands persoonlijke situatie en naar de persoonlijke ervaring van het leed van de aanvrager.

Ook bij minderjarige kinderen wordt de persoonsaantasting afgeleid uit de aard en de ernst van de aansprakelijkheidsvestigende gebeurtenis en de aard en de ernst van de gevolgen daarvan. Uit internationale studies blijkt dat aardbevingen een sterk negatieve weerslag op kinderen kunnen hebben. Dat uit zich bijvoorbeeld in ernstige psychosociale klachten en gedragsproblemen die jarenlang kunnen aanhouden. Wanneer ouders slechter functioneren

[47] Wet van 5 februari 2020, *Stb.* 2020, 85 (*Tijdelijke wet Groningen*).
[48] HR 19 juli 2019, *ECLI*:NL:HR:2019:1278 (een prejudiciële procedure over een aantal Groningse kwesties).

door bijvoorbeeld angst en stress en de rompslomp rondom schade en schadeafhandeling heeft dat zijn weerslag op de ontwikkeling van kinderen.

Vanwege de complexiteit van de afwikkeling van immateriële schade met grote aantallen benadeelden binnen redelijke termijn voorziet het instituut in een laagdrempelige en eenvoudige forfaitaire standaardregeling, met vergoedingen van € 1.500, € 3.000 en € 5.000 per persoon. De vergoeding voor minderjarige kinderen wordt gewaardeerd op circa 1/3 van die van de ouder.

5.8 Vergelijking van de verschillende regelingen

Drie hoofdvormen van tegemoetkoming- en uitkeringsregeling
Uit de hiervoor gegeven beschrijving van de verschillende tegemoetkomingsregelingen en uitkeringsregelingen blijkt dat er drie hoofdvormen zijn:

a. Regelingen die alleen immateriële schade vergoeden.

Een voorbeeld is de Beleidsregel voor de tegemoetkoming voor de gevolgen van de Q-koorts. Deze tegemoetkoming wordt toegekend als gebaar ter erkenning van de gevolgen van de Q-uitbraak. De regeling geeft recht op een vast bedrag van 15.000 euro. Op grond van de Regeling ereschuld veteranen komt de militair die invalide is geraakt als gevolg van inzet tijdens oorlogsomstandigheden of een crisisbeheersingsoperatie in aanmerking voor een bijzondere uitkering die afhankelijk is van zijn invaliditeit. Andere schade als gevolg zijn invaliditeit waarvoor de werkgever aansprakelijk zou kunnen zijn valt niet onder de regeling.[49] De Regeling vergoeding beroepsziekten politie is gericht op de erkenning van de klachten van de ambtenaar en geeft een recht op smartengeld dat afhankelijk is van de mate van invaliditeit. Voor materiële schade moet de werknemer de rechtspositionele weg volgen. Ook de Coulanceregeling, de TAS en de CSE horen bij deze hoofdvorm.

b. Regelingen die immateriële schade én bepaalde vormen van materiële schade vergoeden.

De Uitkeringsregeling vormt een duidelijk voorbeeld van de tweede categorie en maakt onderscheid tussen een recht op een immaterieel deel van de uitkering en recht op een materieel van de uitkering. Het materiële deel heeft het oog op veronderstelde ziektekosten als eigen risico, vervoerskosten en andere kosten in verband met de aandoening. De Uitkeringsregeling kent daarnaast het recht op een nabestaandenuitkering voor de nabestaanden die het oog heeft op de (materiële) kosten in verband met een eventueel overlijden. Ook de Regeling Tilburg houdt rekening met materiële kosten in de vorm van het eigen risico van de ziektekostenverzekering. De Regeling Tilburg kent dan nog de bijzonderheid van een aanspraak op vast bedrag als ‘tegemoetkoming voor angst en vrees’. Dit betreft een tegemoetkoming wegens blootstelling aan chroom-6, “ongeacht of zich schade heeft voorgedaan of zich nog zal voordoen”. Op het onderwerp ‘angstschade’ wordt hierna in par. 7.1 nog nader ingegaan. Zowel de Uitkeringsregeling als de Regeling Tilburg

[49] In dit verband zij gewezen op het Militair Invaliditeitspensioen en de Bijzondere Invaliditeitsverhoging (BIV). Dit laatste wordt beschouwd als een vergoeding voor immateriële schade.

voorzien in de mogelijkheid dat de medewerker advies en ondersteuning krijgt bij het verkrijgen van een uitkering of voorziening op grond van een andere regeling. Daarnaast kent de Regeling Tilburg als enige een vergoeding voor overschrijding van de redelijke termijn.

c. Regelingen die bij de berekening van de vergoeding uitdrukkelijk (schade)vergoedingen uit andere bron betrekken.

De Regeling tegemoetkoming asbestslachtoffers spreekt uitdrukkelijk van een recht op een voorschot waarmee tot uitdrukking komt dat de aansprakelijkheid van de werkgever voor blootstelling met de ziekte maligne mesothelioom voorop staat. Hetzelfde geldt voor de regeling voor werknemers met de ziekte OPS. De regeling tegemoetkoming niet-loondienstgerelateerde slachtoffers van mesothelioom en asbestose stelt voor het recht op een tegemoetkoming in dezelfde lijn de voorwaarde dat niet al een vergoeding van de immateriële schade is ontvangen. Ook de Regeling Tilburg houdt overigens rekening met vergoedingen uit andere bron. Hetzelfde geldt voor de Wet schadefonds geweldsmisdrijven.

Volledige schadevergoeding
Een nog andere vorm heeft de Tijdelijke wet Groningen. Hoewel het recht op een vergoeding hier een publiekrechtelijke basis heeft (er moet een aanvraag worden gedaan waarna een besluit wordt genomen waarop de Algemene wet bestuursrecht van toepassing is), geeft de wet een recht op volledige schadevergoeding volgens het burgerrechtelijk aansprakelijkheids- en schadevergoedingsrecht. Het is dus geen tegemoetkomings- of uitkeringsregeling zoals bij de andere onderzochte regelingen.

Relatie tussen hoogte vergoeding en ernst aandoening
Sommige regelingen kennen als immateriële tegemoetkoming of smartengeld een vast bedrag toe. Voorbeeld zijn de asbestregelingen (althans ten aanzien van maligne mesothelioom) en de Q-koortsregeling. In andere gevallen wordt de hoogte van de immateriële vergoeding bepaald door de aard en ernst van de aandoening. De Uitkeringsregeling is daarvan een voorbeeld. De Regeling Tilburg kent een combinatie van beide (een vast bedrag met een mogelijke aanvulling). De keuze voor de ene of de andere wijze van vaststelling van de hoogte van een immateriële vergoeding is niet afhankelijk van de hiervoor geschetste vorm van de regeling. De Regeling Tilburg is de enige van de onderzochte regelingen die ook een zeker bedrag toekent ‘voor angst en vrees’ ongeacht de aanwezigheid van gezondheidsschade, louter vanwege de blootstelling aan chroom-6.

Weg naar de onafhankelijke rechter blijft open
Voor alle tegemoetkomings- en uitkeringsregelingen geldt dat het slachtoffer naast een beroep op de regeling de weg naar de burgerlijke rechter of bestuursrechter voor volledige vergoeding van de werkelijk geleden schade open blijft staan. Het is dan aan de rechter om rekening te houden met genoten vergoedingen uit andere bron (artikel 6:100 BW). Uiteraard geldt hierbij als eerste stap een overleg met de werkgever (en diens verzekeraar) teneinde de schade nader te bepalen en te bezien of een regeling in overleg valt te bereiken.

Positie nabestaanden
Omdat de regelingen op deze plaats op hoofdlijnen worden vergeleken, is het passend hier ook kort aandacht te besteden aan de positie van nabestaanden. Nabestaanden worden in

de regelingen over het algemeen gedefinieerd als echtgenoten, geregistreerde partners en degenen met wie de overledene in gezinsverband leefde. Zij hebben meestal een van de overledene afgeleid recht: zij hebben recht op de tegemoetkoming of uitkering indien het slachtoffer de aanvraag heeft ingediend, maar is overleden voordat op de aanvraag is beslist. Aldus ook de Uitkeringsregeling. De Uitkeringsregeling kent – net zoals de Asbestregeling - wel een eigen recht van nabestaanden op een nabestaandenuitkering. De beleidsregel tegemoetkoming Q-koorts kent daarentegen aan de nabestaanden een recht op de tegemoetkoming toe, ongeacht of het overleden slachtoffer zelf een aanvraag heeft ingediend. Aldus ook de Regeling Tilburg. De Wet schadefonds geweldsmisdrijven kent aan nabestaanden en naasten (waaronder vooral kinderen vallen) een eigen recht op een uitkering toe in geval van overlijden en ernstig en blijvend letsel van het slachtoffer. In paragraaf 7.2 wordt nog uitgebreid ingegaan op de positie van erfgenamen, nabestaanden en naasten.

Nazorgondersteuning
De Uitkeringsregeling en de Regeling Tilburg kennen allen nazorgondersteuning. In andere gevallen (zoals politie en veteranen) volgt die uit het rechtspositionele stelsel.

Schematisch overzicht
In Bijlage 3 bij dit Tussenrapport is een schematisch overzicht opgenomen van de vergelijking van de verschillende regelingen in dit en het volgende hoofdstuk.

6. Vergemakkelijking schadeafhandeling beroepszaken (Commissie VSAB)

6.1 Commissie Vergemakkelijking Schadeafhandeling Beroepsziekten

De toenmalige Staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, mevrouw T. van Ark, heeft mede naar aanleiding van het advies[50] van de Onafhankelijke Onderzoekscommissie Tilburg Chroom-6 en haar toezegging daartoe aan de Tweede Kamer in juni 2019 de Commissie Vergemakkelijking Schadeafhandeling Beroepsziekten (VSAB, ook wel Commissie Heerts) ingesteld.

De commissie had tot taak om advies uit te brengen over een betere organisatie van schadeafhandeling bij beroepsziekten en diende daartoe verbetervoorstellen te doen. Hierbij diende zowel naar mogelijkheden binnen als buiten het bestaande aansprakelijkheids-, schadevergoedings- en procesrecht gekeken te worden. Hierbij verzocht ze de commissie om bij haar voorstellen bijzondere aandacht te geven aan:

1. De benadering en behandeling van (ex-)werknemers die een verzoek om schadevergoeding in willen dienen.
2. De mogelijkheden om een deskundig advies te verkrijgen over de causaliteit van een beroepsziekte met het oog op de afhandeling van de claim tot schadevergoeding.
3. De wijze waarop de informatievoorziening over beroepsziekten en de gevolgen daarvan kan worden verbeterd.
4. De behandeling van schadevergoedingsverzoeken van situaties waarin de (ex)-werknemer aan een beroepsziekte lijdt, maar geen werkgever (meer) heeft van wie schadevergoeding kan worden geëist.

6.2 Aanbevelingen Commissie Heerts

De Commissie Heerts heeft ter voorbereiding op haar advies niet alleen relevante documenten bestudeerd, maar ook met een groot aantal betrokkenen en belanghebbende partijen gesproken. Uit de gesprekken concludeert zij dat er onvoldoende maatschappelijk draagvlak is om te komen tot een fundamenteel andere inrichting (bijvoorbeeld door de introductie van een verplichte directe verzekering) van de mogelijkheid om compensatie voor werkgerelateerde gezondheidsschade te verkrijgen. De commissie constateert tevens dat een structurele oplossing van de geschetste problemen bij het verhalen van schade als gevolg van een beroepsziekte, binnen de kaders van het aansprakelijkheidsrecht, niet goed mogelijk is. De commissie heeft dan ook geen adviezen gegeven met betrekking tot het aansprakelijkheidsrecht.

De aanbevelingen van de commissie betreffen:

1. *Investeren in een betere preventie.*
2. *Investeren in een infrastructuur voor kennis, diagnose en behandeling van beroepsziekten.*

[50] Eindrapport Onafhankelijke Commissie Tilburg chroom-6 , *Door het stof, Over kwetsbaarheid en goede bedoelingen*, Tilburg 2019.

3. *Introduceren van een algemene tegemoetkoming voor werkenden die aan een beroepsziekte lijden als gevolg van het werken met gevaarlijke stoffen; hiervoor is voldoende dat er sprake is van gezondheidsklachten waarvan voorshands aannemelijk is dat deze zijn veroorzaakt door blootstelling aan gevaarlijke stoffen op het werk.*
4. *Introduceren van een passende boete voor werkgevers en opdrachtgevers die hun zorgplicht niet nakomen.*

6.3 Uitwerking rapport Commissie VSAB

Het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft de adviezen van de Commissie VSAB voortvarend opgepakt, zo blijkt uit de kamerbrief van 18 juni 2021.[51]

Op alle vier de adviezen zijn stappen voorwaarts gemaakt. De belangrijkste stappen betreffen de:

- Oprichting van een landelijk expertisecentrum beroepsziekten;
- Invoering van een tegemoetkomingsregeling (medio 2022).

Oprichting expertisecentrum beroepsziekten
Het voorstel voor de oprichting van een onafhankelijke, gezaghebbende en interdisciplinaire arbeidsgeneeskundige organisatie voor stoffengerelateerde beroepsziekten, met taken gericht op kennisontwikkeling en het ondersteunen van de preventie van beroepsziekten is in de Kabinetsreactie van 13 juli 2020 overgenomen. Vervolgens is de heer mr. drs. B.J. Bruins als verkenner aangesteld. Bruins stelt in zijn advies voor om de kennis te bundelen in een klein en slagvaardig landelijk expertisecentrum LEC Stoffengerelateerde Beroepsziekten (LEC-SB). Het LEC-SB wordt geplaatst bij het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) en het betreft in ieder geval het *Institute for Risk Assessment Sciences* (IRAS) van de Universiteit Utrecht, het Nederlands Kenniscentrum Arbeid en Longaandoeningen (NKAL), de Polikliniek Mens en Arbeid (PMA) van Amsterdam UMC en het Nederlands Centrum voor Beroepsziekten (NCvB).

De belangrijkste (inhoudelijke) taken van het LEC-SB zullen zijn:

- het ontwikkelen, bundelen, bevorderen en ondersteunen van kennis;.
- de preventie en vroege signalering van beroepsziekten bevorderen door praktische, op samenwerking gerichte, programma's.
- verbeteren van de toegankelijkheid van de arbeidsgeneeskundige zorg (diagnose, behandeling, snelle verwijzing, ondersteuning van Arbo professionals en hun beroeps- organisaties).
- het verzorgen en ondersteunen van de adviesrol van de deskundigenpanels, inclusief het onderhoud en de verdere uitbreiding van de lijst van ernstige stoffengerelateerde beroepsziekten. Voorwaarde voor toekenning van een tegemoetkoming aan een werkende vormt het oordeel van een aan te wijzen

[51] Brief Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid van 18 juni 2021, Voortgang uitvoering kabinetsreactie commissie Vergemakkelijking Schadeafhandeling Beroepsziekten (commissie Heerts).

onafhankelijke arbeidsgeneeskundige organisatie, dat de aanvrager lijdt aan een beroepsziekte als gevolg van het werken met gevaarlijke stoffen.

Het Nederlands Centrum voor Beroepsziekten (NCvB) heeft de opdracht gekregen om te komen tot een eerste werkbare lijst van ernstige, stoffengerelateerde beroepsziekten en om voorstellen te doen voor de inrichting van de eerste panels van deskundigen, zodat deze per 1 juli 2022 gereed en operationeel kunnen zijn. Het NCvB zal hierbij gebruik kunnen maken van een afwegingskader en protocol over de medische causaliteit tussen de aandoeningen en uitgeoefende werkzaamheden. Hiermee wordt invulling gegeven aan het advies van de Commissie VSAB om op 'eenvoudige' wijze (voorshands) aannemelijk[52] te maken dat iemand ziek is geworden door zijn werk.

Invoeren tegemoetkomingsregeling
Het introduceren van een tegemoetkomingsregeling voor (ex-)werkenden die lijden aan een ernstige ziekte die is ontstaan door de gevaarlijke stoffen waarmee zij werken of hebben gewerkt, zal voor deze groep slachtoffers een korte en snelle route bieden naar erkenning van hun beroepsziekte. De tegemoetkoming is geen schadevergoeding, maar vormt een erkenning van het feit dat men door participatie aan het arbeidsproces ziek is geworden. Het gaat in het voorstel van de Commissie VSAB om een eenmalig uit te keren vast bedrag dat in relatie staat tot het bedrag dat asbest- en OPS-slachtoffers ontvangen.[53] Van belang is dat de regeling doeltreffend en doelmatig is met duidelijke voorwaarden, zodat het voor slachtoffers helder is waar zij aan toe zijn. De inhoudelijke regeling wordt door het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid nader uitgewerkt met het streven om de regeling met ingang van 1 juli 2022 in werking te laten treden.

De regeling zal naar verwachting worden uitgevoerd door de (SVB) in samenwerking met het Instituut Asbestslachtoffers (IAS). Hierbij zullen panels worden ingesteld die, mede aan de hand van de lijst van ernstige stoffengerelateerde beroepsziekten en het nog op te stellen afwegingskader en protocol, advies aan de SVB uitbrengen over individuele aanvragen voor de tegemoetkoming. De SVB zal verantwoordelijk zijn voor de rol van beschikken en betalen, alsmede de afhandeling van bezwaar en beroep. Het IAS zal verantwoordelijk zijn voor de overige werkzaamheden, waaronder de intake, de dossier-afhandeling, het arbeidshistorische onderzoek en de contacten met de panels van deskundigen.

6.4 Vergelijking Uitkeringsregeling chroom-6 Defensie met advies Commissie VSAB

De Commissie constateert dat het rapport van de Commissie VSAB een veel bredere materie bestrijkt dan de Uitkeringsregeling. In het rapport van de Commissie VSAB wordt het probleem van beroepsziekten fundamenteel aangepakt en geïnstitutionaliseerd, een benadering die tot nu toe in Nederland nog weinig is ontwikkeld.

[52] Voorshands aannemelijkheid wordt gebaseerd op een beoordeling van de aard van de aandoening en de blootstellingsgeschiedenis van de aanvrager, dat wil zeggen het risico dat aanvrager tijdens zijn of haar arbeidsverleden is blootgesteld aan stoffen in een mate die volgens de gangbare wetenschappelijke inzichten oorzakelijk verband houdt met de gediagnosticeerde aandoening. De beoordeling wordt uitgevoerd door een multidisciplinair panel van medisch specialisten en arbeidshygiënisten dat door de onafhankelijke arbeidsgeneeskundige organisatie per geval wordt samengesteld uit een netwerk van erkende deskundigen.
[53] De tegemoetkoming voor asbestslachtoffers bedraagt in 2021 € 21.847.

Waren de voorgestelde maatregelen destijds reeds ingevoerd, dan had de problematiek rond chroom-6 wellicht sneller kunnen worden aangepakt. Een instituut zoals voorgesteld door de Commissie VSAB zou de informatie over relevante beroepsziekten reeds verzameld kunnen hebben. Indien er reeds een uitkering was voorzien, zoals nu voorgesteld door de Commissie VSAB, dan was de Uitkeringsregeling niet nodig geweest en waren mogelijk eerder uitkeringen toegekend. Ook voor nazorg en begeleiding waren dan reeds voorzieningen aanwezig, die nu alsnog in het leven moesten worden geroepen.

Wat betreft het systeem van uitkeringen verschilt de aanpak zoals geadviseerd door de Commissie VSAB aanzienlijk van de Uitkeringsregeling. Het advies gaat uit van een vaste tegemoetkoming bij een aandoening als gevolg van een beroepsziekte. Daarbij vindt dus geen differentiatie plaats naar de ernst van de aandoening. De tegemoetkoming heeft vooral een immaterieel karakter: een directe band met de hoogte van de schade ontbreekt. Het voornaamste doel is erkenning en het bieden van snelle hulp. Ook bij deze voorgestelde regeling moet voorshands aannemelijk zijn dat de aandoening een gevolg is van het werk. De vaststelling daarvan gebeurt door panels, met behulp van een lijst van beroepsziekten, een afwegingskader en een protocol. Uitgangspunt is hierbij dat indien het causaal verband met het werk voorshands aannemelijk is, de bewijslast wordt verlicht. Bovendien kan de gedupeerde profiteren van de kennis over de materie die aanwezig is in het op te richten instituut. Voor sommigen zal het bedrag van de tegemoetkoming toereikend kunnen zijn als schadevergoeding en erkenning van het ondervonden leed. Voor anderen zal een hogere schadevergoeding nodig zijn. Voor hen volgt dan nog de weg van een civiele claim en eventuele gerechtelijke procedure. Daarbij zullen zij echter ook kunnen profiteren van het instituut om ten aanzien van het causaal verband bewijs te kunnen leveren. Ten opzichte van dit systeem kent de Uitkeringsregeling wel een differentiatie naar de ernst van de aandoening. Daarbij kunnen de hoogste bedragen van de uitkering hoger uitvallen dan de tegemoetkoming waaraan wordt gedacht in het rapport van de Commissie VSAB. Hoewel de Commissie VSAB geen concreet bedrag noemt, oppert zij wel wat betreft de hoogte van de tegemoetkoming aan te sluiten bij het bedrag dat in het kader van de TAS wordt uitgekeerd.[54] Voorts kunnen gedupeerden met zwaardere aandoeningen erkenning van dit zwaardere karakter vinden in de hogere uitkering. Het is ook denkbaar dat in het systeem zoals voorgesteld door de Commissie VSAB personen met lichtere aandoeningen niet in aanmerking komen voor de tegemoetkoming, terwijl dit wel het geval is bij de Uitkeringsregeling. Dit laatste valt nog niet met zekerheid te zeggen, nu het voorstel van de Commissie VSAB nog niet is ingevoerd.

[54] Rapport Commissie VSAB, p. 74.

7. Enkele bijzondere aspecten

In dit hoofdstuk zal de Commissie aandacht besteden aan enkele bijzondere onderwerpen. Dit betreft angstschade (7.1), rechten van erfgenamen, nabestaanden en naasten (7.2) en verjaring van aanspraken (7.3).

7.1 Angstschade

Een apart aandachtspunt vormt de vraag in hoeverre ook een uitkering moet worden toegekend aan degenen die (nog) geen schade hebben opgelopen als gevolg van blootstelling aan chroom-6, maar die moeten leven met de angst dat zij op enig moment alsnog, en mogelijk ernstig, ziek worden.

Tijdens het wetgevingsoverleg van de Tweede Kamer van 30 november 2020 over de brief van de Staatssecretaris van Defensie van 17 december 2020 inzake de stand van zaken ter zake van chroom-6 Defensie, vroeg de heer Kerstens (PvdA) of de staatssecretaris bereid was na te denken over een standaarduitkering voor mensen die aan chroom-6 zijn blootgesteld zoals voorzien in de Regeling Tilburg.

In het debat in de Kamer was de vraag of een uitkering voor mensen die met chroom-6 hebben gewerkt, zonder dat dit tot ziekte heeft geleid, past binnen het wettelijk kader. Bedoeld zal zijn het civielrechtelijk aansprakelijkheids- en schadevergoedingsrecht. In de motie werd verwezen naar de Regeling Tilburg.

De Regeling Tilburg geeft een recht op een eenmalig vergoeding van € 7.000. “voor alle schade die verband houdt met de periode waarin zij gewerkt hebben bij het tROM-project (2004-2012), ongeacht of zich schade heeft voorgedaan of zich nog zal voordoen.” Blijkens de toelichting op deze tegemoetkoming omvat het bedrag van € 7.000 in ieder geval als schadeposten een tegemoetkoming voor de “door de betrokkenen al ervaren en de nog te ervaren angst en vrees”.[55]

Deze eenmalige algemene tegemoetkoming van de Tilburgse regeling is dus niet afhankelijk van de vraag of de betrokkene een ziekte of aandoening heeft die mogelijk is veroorzaakt door blootstelling aan chroom-6, zoals de Regeling uitkering chroom-6 Defensie eist. Voldoende is dat men op een bepaalde locatie met blootstelling aan chroom-6 heeft gewerkt. De tegemoetkoming wordt ook verstrekt voor angst en vrees. Kennelijk wordt verondersteld dat de betrokkene angst en vrees voor een ziekte of aandoening door blootstelling aan chroom-6 heeft ervaren.

Wat geldt nu naar civiel recht voor een aanspraak op schadevergoeding van een werknemer die nog geen daadwerkelijke gezondheidsschade heeft opgelopen, maar hiervoor wel vreest? Angst en vrees als schade die voor vergoeding in aanmerking komt is in het civielrechtelijke aansprakelijkheidsrecht niet onbekend. Beslissend is of er sprake is van aantasting in de persoon als bedoeld in artikel 6:106 lid 1 onder b BW. De vraag of aan de

[55] Artikel. 4 onder a Regeling tegemoetkoming chroom-6 van de gemeente Tilburg, NedTrain en Spoorwegmuseum,.

voorwaarden van dit wetsartikel is voldaan en of op die grond aanspraak kan worden gemaakt voor een vergoeding van angstschade, komt echter pas aan de orde nadat is vastgesteld dat er op zichzelf een grondslag voor aansprakelijkheid bestaat. De grondslag voor aansprakelijkheid voor beroepsziekte is bij werknemers in de regel art. 7:658 BW (zoals besproken in par. 2.1). Hiernaast kunnen met name art. 6:162 BW en voor gevaarlijke stoffen art. 6:175 BW als grondslag in aanmerking komen. Bij een vordering op grond van art. 7:658 BW wordt de bewijslast ten aanzien van de zorgplichtschending in beginsel omgedraaid: de werknemer hoeft alleen te stellen en bewijzen dat hij schade heeft opgelopen in zijn werk, waarna de werkgever in principe aansprakelijk is. De werkgever kan aan deze aansprakelijkheid ontkomen als hij bewijst dat hij zijn zorgplicht niet heeft geschonden.[56] De vraag is of voor het bewijs van de werknemer dat hij schade heeft opgelopen in de uitoefening van zijn werkzaamheden, angstschade voldoende is en in dat geval reeds aansprakelijkheid van de werkgever behoudens (diens) tegenbewijs wat betreft de zorgplichtschending kan worden aangenomen. Hierover bestaat geen rechtspraak van de Hoge Raad.[57]

Bij een op art. 6:162 BW gebaseerde vordering, dient de eiser (werknemer) de zorgplichtschending te stellen en bewijzen, waarna de vraag naar de schade aan de orde komt.

Daar waar in de literatuur wordt aangenomen dat angstschade voor vergoeding in aanmerking komt, wordt uitgegaan van gevallen waarin de normschending vaststaat, en het (enkel) de vraag is welke schadeposten op die grond vergoed kunnen worden.[58]

Aantasting van de persoon
Kan angstschade voor vergoeding in aanmerking komen omdat deze kan worden gezien als een aantasting van de persoon (art. 6:106 lid 1 onder b BW)?
In 1999 oordeelde de rechtbank Rotterdam nog dat “de ‘enkele’ angst om een aan asbest gerelateerde ziekte te krijgen, hoe belastend zulks ook kan zijn, naar het oordeel van de rechtbank onvoldoende (is) om te spreken van geestelijk leed dat een aantasting van de persoon als bedoeld in artikel 6:106 BW oplevert”.[59] De rechtbank Noord-Nederland liet in 2017 ten aanzien van de schade door aardbevingen in Groningen meer ruimte voor immateriële schadevergoeding wegens angst en ander onbehagen zonder dat sprake is van geestelijk letsel: “Gelet op al het voorgaande is de rechtbank van oordeel dat voor het deel van Groningenveld waar regelmatig aardbevingen worden gevoeld en schade wordt geleden, gesproken kan worden van een situatie waarin door NAM een ernstige inbreuk wordt gemaakt op een fundamenteel persoonlijkheidsrecht, welke inbreuk ook zonder dat sprake is van geestelijk letsel, bij degenen die daardoor persoonlijk gevoelens van angst, zorg en psychisch onbehagen ervaren, leidt tot een aantasting in de persoon op andere wijze als bedoeld in artikel 6:106 lid 1 BW”.[60]

[56] Zie voor nuanceringen par. 2.1.
[57] Vgl. Hoge Raad 6 april 2001, *ECLI*:NLLHR:2001:AB1252, maar dit arrest leidt niet tot een duidelijke uitkomst op dit punt.
[58] Zie bijv. A.M. Verheul, Angst als juridisch relevante schade, *AV&S* 2017/33, p. 176-185, m.n. onder 3.4.
[59] Rechtbank Rotterdam 25 mei 1999, *ECLI*:NL:RBROT:1999:AA4704.
[60] Rechtbank Noord-Nederland 1 maart 2017, *ECLI*:NL:RBNNE:2017:715.

In 2020 oordeelde het Hof 's-Hertogenbosch over schade van vier voormalige Defensiemedewerkers door chroom-6, waarbij ook angstschade aan de orde kwam. Gevorderd werd immateriële schadevergoeding wegens het schenden van de informatieplicht dat chroom-6 kankerverwekkend is. Gesteld werd dat iedereen die op één van de POMS-sites heeft gewerkt in angst leeft, dat veel werknemers ziek zijn of inmiddels overleden en dat de groep die nog niet ziek is, iedere dag vreest ernstig ziek te worden. Het Hof wees de vordering af, overwegende dat de gevorderde immateriële schadevergoeding van € 9.000 wegens schending van de informatieplicht enkel ziet op angstschade. "Het Hof vermag echter niet in te zien op welke wijze het niet-informeren over de blootstelling aan chroom-6 leidt tot angst. Het is immers juist de wetenschap dat men daaraan is blootgesteld welke tot angstgevoelens kan leiden".[61] De uitspraak heeft geen betrekking op de mogelijkheid dat de angst later is ontstaan nadat het gevaar duidelijk is geworden.

Beoordeling psychische schade

Het rapport over de aansprakelijkheid voor chroom-6 dat de universiteit Maastricht in 2018 op verzoek van het RIVM heeft uitgebracht, is ten aanzien van het criterium 'psychische schade' terughoudend, met een beroep op wat oudere jurisprudentie. Voldoende is volgens het rapport niet dat sprake is van een, meer of minder sterk, psychisch onbehagen of een zich gekwetst voelen. "Er moet meer aan de hand zijn. De rechtspraak gaat in dit verband uit van de eis dat er sprake moet zijn van een in de psychiatrie erkend ziektebeeld. De benadeelde moet dan ook voldoende feitelijke gegevens aanvoeren waaruit naar objectieve maatstaf kan worden afgeleid dat een dergelijk ziektebeeld aanwezig is of is geweest."[62]

Inmiddels is echter gebleken dat het rapport hier te hoge eisen stelt. Zo overwoog de Hoge Raad een jaar later:

> "Van de in art. 6:106, onder b, BW bedoelde aantasting in zijn persoon op andere wijze is in ieder geval sprake indien de benadeelde geestelijk letsel heeft opgelopen. Degene die zich hierop beroept, zal voldoende concrete gegevens moeten aanvoeren waaruit kan volgen dat in verband met de omstandigheden van het geval psychische schade is ontstaan, waartoe nodig is dat naar objectieve maatstaven het bestaan van geestelijk letsel kan worden vastgesteld. Daarnaast kunnen de aard en de ernst van de normschending en van de gevolgen daarvan voor de benadeelde, meebrengen dat van de in art. 6:106, onder b, BW bedoelde aantasting in de persoon op andere wijze sprake is. In beginsel zal degene die zich hierop beroept de aantasting in zijn persoon met concrete gegevens moeten onderbouwen. In voorkomend geval kunnen de aard en de ernst van de normschending meebrengen dat de in dit verband relevante nadelige gevolgen daarvan voor de benadeelde zo voor de hand liggen, dat een aantasting in de persoon kan worden aangenomen."[63]
>
> En verder:
> "Het vereiste dat het bestaan van geestelijk letsel (…) naar objectieve maatstaven moet zijn vastgesteld, houdt niet in dat daarvan slechts sprake is indien het gaat om

[61] Gerechtshof 's-Hertogenbosch 10 maart 2020, *ECLI*:NL:GHSHE:2020:871.
[62] Nicola Gundt e.a., *Aansprakelijkheid voor het laten werken met chroom-6*, RIVM-rapport 2018-0061, p. 61,
[63] Hoge Raad 19 juli 2019, *ECLI:*NL:HR:2019:1278 (*Groninger aardbevingsschade*).

een in de psychiatrie erkend ziektebeeld, en evenmin dat dit geestelijk letsel slechts door een psychiater of psycholoog kan worden vastgesteld."[64]

Lindenbergh heeft er op gewezen dat dit de mogelijkheid van het aanvaarden van lagere grenzen in coulanceregelingen buiten rechte (waarbij hij denkt aan "chroom 6") natuurlijk onverlet laat.[65] Zo wordt in de Regeling Tilburg aan een gehele groep een uitkering toegekend onder meer voor angstschade zonder dat individueel wordt getoetst of er geestelijk letsel aanwezig is.

Vergelijking met Regeling Tilburg
De tegemoetkoming van artikel 4 van de Tilburgse regeling wordt volgens lid 3 verminderd met een vergoeding van in het artikel opgesomde materiële schade uit een andere bron (gerechtelijke uitspraak of verzekering). De hoogte van de uitkering wegens angstschade wordt daarmee afhankelijk van andere, ook materiële vergoedingen. Dat is niet in lijn met de gedachte van immateriële schadevergoeding die onafhankelijk wordt vastgesteld van de materiële schadevergoeding. Hier wordt de hoogte van de vergoeding uitsluitend gebaseerd op de aard en de ernst van de normschending.
Het bedrag van de immateriële schadevergoeding (smartengeld) wordt naar billijkheid vastgesteld (art. 6:106 BW). Daarbij pleegt te worden aangesloten bij de in vergelijkbare gevallen door de rechter toegewezen bedragen.[66] Eerdere uitspraken over chroom-6 ontbreken. De enige specifieke vergelijkingsmaatstaf is die van artikel 4 van de Tilburgse regeling. Het daar vastgestelde bedrag van € 7.000 kent evenwel immateriële en materiële componenten. Daar moet dus rekening mee worden gehouden.

Conclusie
De wet verzet zich dus niet tegen vergoeding van immateriële schade wegens angst voor ziekte of ernstige aandoeningen. Bepalend zijn twee factoren: de aard en de ernst van de normschending en de aanwezigheid van geestelijk letsel. In het geval van chroom-6 is de zorgplicht geschonden en bestaat het risico van geestelijk letsel. Naar burgerlijk recht zou individueel worden gewogen of de duur van de blootstelling en de ernst van het geestelijk letsel aanleiding geven tot vergoeding. De aanwezigheid van geestelijk letsel wordt volgens het Burgerlijk Wetboek individueel vastgesteld. In een coulanceregeling is het wel mogelijk om aan te nemen dat aan deze eis door het gehele collectief is voldaan, zoals is gebeurd in de Regeling Tilburg. Deze laatste regeling kent wat betreft de vergoeding wel weer een vermenging van materiële en immateriële componenten.

7.2 Rechten van erfgenamen, nabestaanden en naasten

Uitkering aan erfgenamen
Artikel 4 van de Uitkeringsregeling bepaalt dat het immateriële deel van de uitkering in verband met blootstelling aan chroom-6 wordt uitgekeerd aan de erfgenamen, indien de werknemer overlijdt na het indienen van de aanvraag, maar voordat op de aanvraag is

[64] Hoge Raad 29 juni 2021, *ECLI*:NL:HR:2021:1024, r.o. 2.6.1.
[65] S.D. Lindenbergh, *Psychische schade*, Den Haag: Boomjuridisch 2019, p. 173, bij de bespreking van vergoeding van angstschade.
[66] Zie ook onder 2.1.

beslist. Dat betekent dat de erfgenamen deze uitkering slechts ontvangen, indien de betrokkene reeds voor zijn overlijden een aanvraag daartoe had ingediend. Er bestaat dus geen zelfstandig recht op uitkering voor erfgenamen. Ook een beroep op de Coulanceregeling wordt als tijdig gezien.

De positie van de erfgenamen in de Uitkeringsregeling komt in belangrijke mate overeen met de positie van de erfgenamen in het Convenant Asbest Instituut, artikel 4 van de TAS-Regeling en in artikel 3 van de Regeling tegemoetkoming niet-loondienstgerelateerde slachtoffers van mesothelioom en asbestose. De OPS-Regeling kent een zelfde aanspraak voor erfgenamen.

In de Regeling Tilburg hoeft de uitkering niet bij leven aangevraagd te zijn door betrokkene. Indien de betrokkene is overleden kan de uitkering worden aangevraagd door de nabestaande of (indien deze is overleden) door de kinderen.

Volgens het Burgerlijk Wetboek is voor overgang onder algemene titel – vererving – van een vergoeding van immateriële schade nodig, maar ook voldoende, dat de gerechtigde aan de wederpartij heeft medegedeeld op de vergoeding aanspraak te maken (art. 6:96 lid 2 BW). Het is niet (meer) nodig dat hiervoor een vordering in rechte is ingesteld of dat het recht op smartengeld in een overeenkomst is vastgelegd. De Uitkeringsregeling is daarmee in overeenstemming.

Rechten van nabestaanden op materiële schadevergoeding
Onder nabestaande verstaat de Uitkeringsregeling degene die ten tijde van het overlijden van de werknemer de echtgenoot, echtgenote of geregistreerd partner van de overleden werknemer is of degene die door de werknemer bij diens pensioenfonds is aangemeld als partner en door dit pensioenfonds als zodanig is aangemerkt (art. 1).

De terminologie van de Uitkeringsregeling wijkt in dit opzicht af van het algemene spraakgebruik waarin onder de nabestaanden ook kinderen van de overledene worden verstaan.

De Uitkeringsregeling kent in artikel 7a aan de aldus gedefinieerde nabestaanden een materieel deel van de uitkering toe van € 3.850 (2021: € 4.110,59). De nabestaande heeft dit recht op vergoeding van materiële schade indien de werknemer is overleden aan long-, neus-, neusbijholte-, maag- of strottenhoofdkanker of aan een chronische longziekte met AMA-klasse 4 en een immateriële schadevergoeding heeft ontvangen. Als de nabestaande is overleden, komt het recht toe aan de kinderen (artikel 7 Uitkeringsregeling). Nabestaanden hebben dit recht op materiële schadevergoeding slechts voor zover deze schadevergoeding niet al aan de werknemer zelf is toegekend (artikel 7a lid 2 Uitkeringsregeling).

In haar brief aan de Tweede Kamer van 5 maart 2019 heeft de staatssecretaris uiteengezet dat zij met dit zelfstandig recht op een materiële schadevergoeding voor nabestaanden de Uitkeringsregeling op dit punt met terugwerkende kracht in lijn heeft gebracht met het Convenant Instituut Asbestslachtoffers.[67]

[67] *Kamerstukken II*, 35 000 X, nr. 105. De TAS-regeling kent overigens ook een regeling voor huisgenoten.

Daarnaast kent de Uitkeringsregeling in artikel 7 de nabestaande het recht toe op een nabestaandenuitkering ter hoogte van € 3.850 (2021: € 4.110,59) als aannemelijk is dat de werknemer is overleden aan long-, neus-, neusbijholte-, maag- of strottenhoofdkanker of aan een chronische longziekte met AMA-klasse 4, en in verband met deze aandoening:

a. de werknemer een coulancetegemoetkoming is toegekend; of
b. de werknemer een uitkering op grond van artikel 3 is toegekend; of
c. de erfgenamen een uitkering op grond van artikel 4 is toegekend; of
d. de werknemer een uitkering op grond van deze regeling zou zijn toegekend, ware hij niet overleden voor inwerkingtreding van deze regeling.

Ook hier geldt dat als de nabestaande reeds is overleden het recht aan de kinderen toekomt (artikel 7 Uitkeringsregeling 2021).

Dit recht op een eenmalige nabestaandenuitkering is vergelijkbaar met de plicht van de aansprakelijke persoon de kosten van lijkbezorging te vergoeden (artikel 6:108 lid 2 BW). Een dergelijke nabestaandenuitkering komt ook voor in het asbestconvenant.

Het Burgerlijk Wetboek kent hiernaast aan een in de wet limitatief omschreven kring van gerechtigden een aanspraak toe op gederfd levensonderhoud tegenover degene die aansprakelijk is voor dit overlijden (art. 6:108 lid 1 BW). Voor sommige nabestaanden geldt in dit verband de eis dat zij reeds tijdens het leven van het slachtoffer door hem werden onderhouden. Voor onder andere de echtgenoot en minderjarige kinderen van de overledene geldt deze eis niet. Wel geldt in alle gevallen de voorwaarde dat de (omvang) van de aanspraak van de nabestaande wordt bepaald door hun behoeftigheid, alle omstandigheden in aanmerking genomen. In haar al genoemde brief van 5 maart 2019 heeft de staatssecretaris opgemerkt dat voor een dergelijke overlijdensschadeclaim, die ontstaat doordat de overleden medewerker de nabestaande niet meer kan onderhouden of verzorgen, de nabestaande een claim kan indienen bij Defensie, dus de civielrechtelijke weg moet volgen.

Rechten van nabestaanden op immateriële schadevergoeding ("affectieschade")
De Commissie besteedt volledigheidshalve hier aandacht aan de mogelijkheid verdriet van naasten als gevolg van de ziekte of aandoening van de medewerker te vergoeden ("affectieschade").

Sinds 1 januari 2019 kent het Burgerlijk Wetboek in artikel 6:107 BW een zelfstandig recht op immateriële schadevergoeding ('affectieschade') toe aan een in deze bepaling omschreven kring van nabestaanden. Het gaat hier om een forfaitaire vergoeding, die nader is geregeld in het Besluit vergoeding affectieschade. Voor overlijden anders dan door een misdrijf bedraagt de vergoeding € 15.000 dan wel € 17.500. De regeling geldt alleen voor gebeurtenissen – blootstellingen - die hebben plaatsgevonden vanaf 1 januari 2019.[68]
Deze civielrechtelijke aanspraak op schadevergoeding geldt alleen wanneer de aansprakelijkheid op zichzelf vaststaat.

[68] De Wet schadefonds geweldsmisdrijven bevat overigens al sinds 2012 een eigen recht op een vergoeding voor immateriële schade van naasten en nabestaanden van personen die door een misdrijf zijn overleden of ernstig en blijvend letsel hebben als gevolg van een misdrijf.

In haar brief van 5 maart 2019 heeft de staatssecretaris opgemerkt dat het door Defensie introduceren in de Uitkeringsregeling van een dergelijke immateriële uitkering voor nabestaanden vanwege de verstrekkende precedentwerking voor andere werkgevers niet mogelijk is.

Rechten van naasten op materiële schadevergoeding
In het civiele recht is het uitgangspunt dat alleen de werknemer een aanspraak heeft op schadevergoeding als hij ziek is geworden door zijn werk. Derden, zoals partners en kinderen, hebben in beginsel geen zelfstandige aanspraak op vergoeding van materiële schade. Indien ook zij menen ziek te zijn geworden door de werkomstandigheden bij Defensie - bijvoorbeeld doordat de werknemer met stoffige kleding thuis kwam of door het wassen van werkkleding – dienen zij zich te beroepen op een zelfstandige normschending door Defensie om aanspraak te kunnen maken op vergoeding door Defensie van de hierdoor veroorzaakte schade.

Geen van de onderzochte vergelijkbare regelingen kent een zelfstandige aanspraak op materiële schadevergoeding voor naasten van het slachtoffer. Ook hier zal de naaste de civielrechtelijke weg moeten volgen.

7.3 Verjaring van aanspraken

De Uitkeringsregeling kent zelf geen regeling van de verjaring van de aanspraken op een uitkering.

In haar brief van 28 februari 2020 aan de Tweede Kamer heeft de staatssecretaris uitleg gegeven van haar beleid voor verjaring van aanvragen van een uitkering op grond van de Uitkeringsregeling. Zij hanteert een verjaringstermijn van vijf jaar die zij baseert op de Algemene wet bestuursrecht. Deze vangt aan op het moment dat (1) de diagnose van de ziekte is gesteld en (2) het voor de situatie van de medewerker geldende (RIVM)onderzoek bekend is geworden en een regeling is vastgesteld. In de praktijk betekent dit dat als de ziekte ver in het verleden is vastgesteld, de termijn van vijf jaar eerst begint te lopen nadat de voor de medewerker geldende regeling is vastgesteld. Bij ziekte die is vastgesteld na het van kracht worden van de regeling, geldt dan een verjaringstermijn van vijf jaar na vaststelling van de diagnose.[69]

Voor civielrechtelijke vorderingen tot schadevergoedingen geldt een iets andere regeling. Het BW bindt de verjaring aan twee voorwaarden: de vordering verjaart vijf jaar nadat het slachtoffer met de schade én met de voor de schade aansprakelijke persoon bekend is geworden (art. 3:310 lid 1 en lid 5 BW). Volgens de al genoemde brief van de staatssecretaris van 28 februari 2020 hanteert Defensie als beleid dat de medewerker eerst bekend is met het feit dat de ziekte is veroorzaakt door werk bij Defensie op het moment dat het voor hem geldende RIVM-onderzoek is voltooid.

Naast de hiervoor genoemde relatieve verjaringstermijnen van vijf jaar geldt ook een absolute verjaringstermijn van 30 jaar. Deze termijn begint te lopen op het moment van de

[69] *Kamerstukken II*, 2019-2020, 35 300 X, nr. 60, p. 7-8.

schadeveroorzakende gebeurtenis. Omdat sommige ziekten zich eerst na 30 jaar manifesteren, heeft Defensie toegezegd in voorkomend geval geen beroep op deze termijn te doen. Deze toezegging van de staatssecretaris is in feite alleen relevant voor gebeurtenissen van vóór 2004. Uit artikel 3:310 lid 5 BW volgt dat sinds 1 februari 2004 voor schade door letsel of overlijden alleen de vijfjaarstermijn geldt.

De verjaringstermijnen kunnen door de medewerker worden gestuit (opgeschort) door het sturen van een brief dat de medewerker later nog op zijn aanvraag of vordering terugkomt. De uitkeringsregeling bepaalt dat de enkele aanvraag van een uitkering de verjaring van de civielrechtelijke claim niet opschort.

Het beleid dat Defensie voor verjaring hanteert, kent met de hier uiteengezette regeling voor de positie van de medewerker een belangrijke verruiming ten opzichte van het wettelijke stelsel. Daarbij verdient opmerking dat de overheid hier niet voor het eerst afziet van een beroep op verjaring. Bij de afhandeling van de mijnbouwschade in Groningen doet bijvoorbeeld het Instituut Mijnbouwschade Groningen geen beroep op verjaring bij fysieke schade aan een gebouw en bij eventuele bijkomende kosten. Dit afzien van een beroep op verjaring geldt dan weer niet voor andere schade, zoals bedrijfs- en omzetschade.

7.4 Conclusie

De vergelijking van de Uitkeringsregeling met andere vergoedingsregelingen op de in dit hoofdstuk besproken onderwerpen laat op een aantal punten verschillen zien, met name met de Regeling Tilburg. Deze regeling kent een vergoedingsrecht voor deelnemers aan een re-integratieproject die zijn blootgesteld aan chroom-6, ongeacht de vraag of dit heeft geleid tot schade. Het betreft hier een forfaitair bedrag van € 7.000 dat zowel immateriële componenten (een tegemoetkoming voor angst en vrees en ervaren onheuse bejegening) als materiële componenten (zorgkosten, verlies van arbeidsvermogen, reiskosten, vergoeding van juridische bijstand) omvat. Opmerking verdient dat de Regeling Tilburg door de erkenning van zgn. angstschade aansluit bij een ontwikkeling in de jurisprudentie waarin voor vergoeding van angstschade meer ruimte wordt gelaten.

De Uitkeringsregeling volgt voor de rechten op een immateriële schadevergoeding (smartengeld) van nabestaanden (echtgenoot of geregistreerd partner) in belangrijke mate het model in andere vergelijkbare regelingen en van het civielrechtelijke schadevergoedingsrecht. Uitgangspunt is dat een nabestaande geen eigen recht op een immateriële schadevergoeding heeft. De nabestaande heeft alleen recht op smartengeld als het slachtoffer voor zijn overlijden of voor 2015 onder de Coulanceregeling een aanvraag heeft ingediend (of in het BW: voor zijn overlijden heeft medegedeeld aanspraak te maken op smartengeld). De Regeling Tilburg is op dit punt in zoverre ruimer dat een nabestaande ook recht heeft op een immateriële schadevergoeding indien het slachtoffer zelf voor zijn overlijden nog geen aanvraag heeft ingediend. De Uitkeringsregeling kent nog een verruiming, namelijk een vergoeding van materiële schade van nabestaanden van € 3.850 (2021: € 4110,59), in lijn met het convenant voor asbestslachtoffers. Net als het asbestconvenant kent de Uitkeringsregeling een nabestaandenuitkering (voor de kosten van lijkbezorging) van (in 2021) € 4.110,59 .

Vermeld zij dat het BW sinds 1 januari 2019 een recht op immateriële schadevergoeding kent voor nabestaanden (“affectieschade”) voor gebeurtenissen die hebben plaatsgevonden vanaf die datum. Naasten (echtgenoten, kinderen) hebben in de Uitkeringsregeling geen recht op een vergoeding voor immateriële of materiële schade. De Uitkeringsregeling komt daarmee overeen met de andere vergelijkbare bijzondere regelingen. Het BW kent hier voor gebeurtenissen van na 1 januari 2019 een eigen regeling.

Voor de verjaring van de vordering op een uitkering of schadevergoeding hanteert Defensie als uitgangspunt de verjaringsregeling van het BW. Die houdt in dat de aanvraag of vordering verjaart vijf jaar nadat het slachtoffer bekend wordt met de schade (de aandoening of ziekten) én met het feit dat de werkgever (in dit geval Defensie) aansprakelijk is. Defensie heeft toegezegd op drie punten een ruimere verjaringstermijn te hanteren. Voor zover het gaat om een aanvraag op grond van de Uitkeringsregeling gaat de verjaringstermijn niet lopen vóór het moment van de vaststelling van de Uitkeringsregeling. Dat is dus ten gunste van de medewerker die vele jaren voor de vaststelling van de Uitkeringsregeling bekend werd met de schade en de oorzaak van de schade en bij ontbreken van de Uitkeringsregeling ook geen civielrechtelijke vordering heeft ingesteld. Voor zover het gaat om het instellen van een civielrechtelijke claim, wordt bekendheid met de schade en met de aansprakelijke persoon door Defensie eerst verondersteld aanwezig te zijn vanaf het moment van het openbaar worden van het RIVM-rapport. Defensie heeft voorts toegezegd in voorkomend geval (in de praktijk: voor gebeurtenissen van vóór 2004) geen beroep te zullen doen op de absolute verjaringstermijn van 30 jaar. Men heeft hier het oog op de situatie dat de aandoening of ziekte zich eerst na 30 jaar openbaart.

De bepaling in artikel 2 lid 3 van de Uitkeringsregeling dat een aanvraag voor een uitkering de verjaring niet stuit (ophoudt) komt in geen van de andere regelingen voor. Wel woprdt uitgegaan van het moment van uitkomen van het RIVM-rapport dat betrekking heeft op de werkzaamheden van de betrokkene.

8. Conclusies

Dit Tussenrapport dient ter uitvoering van onderdeel a van de opdracht van de Commissie. Hiervoor is in hoofdstuk 2 de voorgeschiedenis van de Uitkeringsregeling beschreven en in hoofdstuk 3 de Uitkeringsregeling inhoudelijk behandeld.

Daarna is geanalyseerd hoe de Uitkeringsregeling zich verhoudt tot een drietal andere (soorten) regelingen, te weten het wettelijk kader (hoofdstuk 4), vergelijkbare regelingen (hoofdstuk 5) en het rapport en de aanbevelingen van de Commissie Vergemakkelijken Schadeafhandeling Beroepsziekten (hoofdstuk 6). Ten slotte zijn enkele bijzondere juridische kwesties rond de Uitkeringsregeling besproken (hoofdstuk 7). Deze vier hoofdstukken brengen de Commissie tot de volgende conclusies.

8.1 Vergelijking met wettelijk kader

De Commissie heeft in hoofdstuk 4 van dit Tussenrapport een vergelijking uitgevoerd van de Uitkeringsregeling met het wettelijke kader van het aansprakelijkheidsrecht.

Arbeidsomstandighedenwet
De Commissie heeft vastgesteld dat Defensie door het onvoldoende beschermd doen werken met gevaarlijke stoffen, in elk geval chroom-6 en CARC in de periode 1973-2015, normen van de Arbowet ter bescherming van de veiligheid van werknemers heeft geschonden. Onderzoek door het RIVM heeft dit vastgesteld en de staatssecretaris van Defensie heeft dit erkend en daarvoor verontschuldigingen aangeboden.

Civielrechtelijk aansprakelijkheidsrecht
Daarmee is in beginsel ook schending van de civielrechtelijke zorgvuldigheidsnorm door Defensie als werkgever komen vast te staan. Ter tegemoetkoming aan gedupeerden heeft Defensie, gezien het collectieve karakter van de hierdoor opgelopen schade een Coulanceregeling en daarna ook een Uitkeringsregeling vastgesteld. Ten opzichte van de normale civiele of bestuursrechtelijke rechtsgang wordt de gedupeerden hiermee de mogelijkheid geboden om een schadevergoeding te verkrijgen zonder daartoe de (volledige) bewijslast en de procedeerlast te moeten dragen. Dit bespaart hen kosten, tijd en moeite en het risico van het mogelijk vergeefs voeren van procedures. Bovenal biedt dit het voordeel van een snellere betaling. Het betreft hier echter wel een specifieke bestuursrechtelijke voorziening, die los staat van het civielrechtelijke en algemeen bestuursrechtelijke kader, dat daarnaast zelfstandig blijft bestaan en van belang blijft voor de situaties waarin de Uitkeringsregeling niet voorziet.

Uitkeringsregeling ruimer én beperkter
De Commissie constateert dat de Uitkeringsregeling in sommige opzichten ruimer, maar in andere opzichten ook beperkter is dan de algemene regeling van het aansprakelijkheidsrecht in het civiele recht. Ruimer is de regeling omdat de werknemer ten aanzien van de in de Uitkeringsregeling erkende aandoeningen wordt gevrijwaard van de (volledige) bewijslast van het gewerkt hebben met chroom-6 en van het causaal verband tussen de aandoening en chroom-6. Beperkter is de regeling omdat niet de volledige schade wordt vergoed, maar

slechts forfaitaire bedragen. Voor hogere schade is de werknemer toch aangewezen op het indienen van een civielrechtelijke claim bij Defensie en - indien die niet tot tevredenheid wordt gehonoreerd - zo nodig het procederen bij de civiele rechter. Daarnaast geldt de beperking tot de door Defensie en de vakbonden als zodanig aangewezen aandoeningen waarvan voldoende is aangetoond dat zij worden veroorzaakt door chroom-6 of waarvoor geldt dat zij ervan verdacht worden te kunnen zijn veroorzaakt door blootstelling aan chroom-6. Andere aandoeningen, waarvoor geldt dat het onvoldoende duidelijk is dat chroom-6 de ziekte kan hebben veroorzaakt of waarvoor geen bewijs is dat chroom-6 de ziekte kan, vallen buiten de Uitkeringsregeling. Hetzelfde geldt voor aandoeningen die een gevolg kunnen zijn van andere gevaarlijke stoffen die buiten het onderzoek van het RIVM vallen. Ook voor deze aandoeningen dient de werknemer de civielrechtelijke weg te volgen, te weten het indienen van een claim bij de werkgever, zo nodig gevolgd door een procedure bij de civiele rechter.

8.2 Vergelijking met vergelijkbare regelingen

In hoofdstuk 5 van dit Tussenrapport heeft de Commissie regelingen geïnventariseerd die vergelijkbaar zijn met de Uitkeringsregeling, omdat zij voorzien in vergoeding van schade die is opgelopen door gevaarlijke stoffen of andere gevaarlijke omstandigheden, zoals geweld of aardbevingen. De aldus geselecteerde regelingen betreffen de Regelingen asbest en OPS, de Regeling tegemoetkoming chroom-6 Tilburg, de Regeling ereschuld Veteranen, de Regeling vergoedingen beroepsziekten Politie, de Beleidsregel tegemoetkoming Q-koorts, de Wet schadefonds geweldsmisdrijven en de Tijdelijke wet Groningen.

Drie hoofdvormen van vergoedingsregelingen
De Commissie concludeert op basis van dit onderdeel dat er drie hoofdvormen zijn van dergelijke regelingen:

a. *Regelingen die alleen immateriële schade vergoeden.*
   Voorbeelden hiervan zijn de Beleidsregel tegemoetkoming Q-koorts en de Regeling beroepsziekten politie.

b. *Regelingen die immateriële schade én bepaalde vormen van materiële schade vergoeden.*
   De Uitkeringsregeling en de Regeling Tilburg vormen hiervan voorbeelden.

c. *Regelingen die recht geven op een volledige schadevergoeding volgens het privaatrechtelijk aansprakelijkheids- en schadevergoedingsrecht.*
   De Tijdelijke wet Groningen geeft via een bestuursrechtelijke regeling recht op een volledige schadevergoeding volgens het privaatrechtelijk aansprakelijkheids- en schadevergoedingsrecht. Het is dus geen tegemoetkomings- of uitkeringsregeling zoals bij de andere onderzochte regelingen. Wel betrekken omgekeerd alle onderzochte regelingen bij de berekening van de vergoeding in enigerlei mate (schade)vergoedingen uit andere bron in de vorm van verrekening .

Relatie tussen hoogte vergoeding en ernst aandoening

Sommige regelingen kennen als immateriële tegemoetkoming of smartengeld een vast bedrag toe. Voorbeeld zijn de asbestregelingen (voor bepaalde aandoeningen) en de Q-koortsregeling. In andere gevallen wordt de hoogte van de immateriële vergoeding bepaald door de aard, ernst en duur van de aandoening. De Uitkeringsregeling is daarvan een voorbeeld. De Regeling Tilburg kent een combinatie van beide vormen. De keuze voor de ene of de andere wijze van vaststelling van de hoogte van een immateriële vergoeding is niet afhankelijk van de hiervoor geschetste vorm van de regeling. De Regeling Tilburg is de enige van de onderzochte regelingen die ook een zeker bedrag toekent ongeacht de aanwezigheid van gezondheidsschade, vanwege de specifieke redenen voor die regeling.

Civielrechtelijke weg blijft open
Voor alle tegemoetkomings- en uitkeringsregelingen geldt dat het slachtoffer naast een beroep op de regeling de weg naar de burgerlijke rechter (of bestuursrechter) voor volledige vergoeding van de werkelijk geleden schade open blijft staan. Het is dan aan de rechter om rekening te houden met genoten vergoedingen uit andere bron (artikel 6:100 BW).

Positie nabestaanden
Nabestaanden worden in de regelingen over het algemeen gedefinieerd als echtgenoten, geregistreerde partners en degenen met wie de overledene in gezinsverband leefde. In grote lijnen geldt het volgende. Zij hebben meestal een van de overledene afgeleid recht: zij hebben recht op de tegemoetkoming of uitkering indien het slachtoffer de aanvraag heeft ingediend, maar is overleden voordat op de aanvraag is beslist. Aldus ook de Uitkeringsregeling.
De Uitkeringsregeling kent wel een eigen recht van nabestaanden op een nabestaandenuitkering. De Beleidsregel tegemoetkoming Q-koorts kent daarentegen aan de nabestaanden een recht op de tegemoetkoming toe, ongeacht of het overleden slachtoffer zelf een aanvraag heeft ingediend. Aldus ook de Regeling Tilburg. De Wet schadefonds geweldsmisdrijven kent aan nabestaanden en naasten (waaronder vooral kinderen vallen) een eigen recht op een uitkering toe in geval van overlijden en ernstig en blijvend letsel van het slachtoffer. In paragraaf 7.2 wordt uitvoeriger stil gestaan bij de positie van erfgenamen, nabestaanden en naasten.

8.3 Vergelijking met rapport Commissie VSAB (Commissie Heerts)

In hoofdstuk 6 van dit Tussenrapport heeft de Commissie de Uitkeringsregeling vergeleken met de voorstellen van de Commissie VSAB voor een algemene regeling voor een uitkering bij schade als gevolg van gevaarlijke stoffen.

Het advies van de Commissie VSAB is breder van opzet en bestrijkt de hele problematiek van aanpak van beroepsziekten door gevaarlijke stoffen. De Commissie constateert dat invoering hiervan ook bij de problematiek als die van chroom-6 bij Defensie en de positie van Defensie ten aanzien van gevaarlijke stoffen in het algemeen van waarde kan zijn.

De door de Commissie VSAB voorgestelde tegemoetkoming van gedupeerden is ten aanzien van de hoogte van de toe te kennen bedragen eenvoudiger van opzet dan de huidige Uitkeringsregeling. Dit is een gevolg van het feit dat dit voorstel uitgaat van een eenvormige

uitkering, die niet varieert naar de ernst van de gezondheidsschade. In vergelijking met de Uitkeringsregeling zal dit kunnen leiden tot een hogere dan wel lagere uitkering ten opzichte van de Uitkeringsregeling. Een en ander zal uiteraard afhangen van de uitwerking van het rapport van de Commissie VSAB die thans nog vorm moet krijgen.

De tegemoetkoming in het voorstel heeft vooral een immaterieel karakter. Ook ontbreekt een directe band met de hoogte van de schade. Het voornaamste doel is erkenning en het bieden van snelle hulp. Ook bij deze regeling is sprake van erkenning van de aandoening als gevolg van het uitgeoefende beroep. Deze erkenning vindt plaats door panels, met behulp van een lijst van beroepsziekten, een afwegingskader en een protocol. Uitgangspunt is hierbij de voorshandse aannemelijkheid van het causaal verband met het werk, zodat de bewijslast wordt verlicht. Bovendien kan de gedupeerde profiteren van de kennis over de materie die aanwezig is in het op te richten instituut. Voor sommigen zal het bedrag van de tegemoetkoming toereikend kunnen zijn als schadevergoeding en erkenning van het ondervonden leed. Voor anderen zal een hogere schadevergoeding nodig zijn. Voor hen staat dan nog de weg open van een civiele claim en eventueel een gerechtelijke procedure. Daarbij zullen ook zij echter kunnen profiteren van het instituut om ten aanzien van het causaal verband bewijs te kunnen leveren.

Ten opzichte van het door de Commissie VSAB voorgestelde systeem kent de Uitkeringsregeling wel een differentiatie naar de ernst van de aandoening. Daarbij zouden de hoogste bedragen van de uitkering hoger kunnen uitvallen dan de tegemoetkoming die is voorzien in het rapport van de Commissie VSAB. Voorts zouden gedupeerden met zwaardere aandoeningen erkenning van dit zwaardere karakter kunnen vinden in de hogere uitkering. Het is ook denkbaar dat in het systeem van de Commissie VSAB personen met lichtere aandoeningen niet in aanmerking komen voor de tegemoetkoming, terwijl dit wel het geval is bij de Uitkeringsregeling. Dit alles valt nog niet met zekerheid te zeggen, nu het voorstel van de Commissie VSAB nog nader dient te worden uitgewerkt.

8.4 Bijzondere juridische onderwerpen

Nadat de boven genoemde vergelijkingen zijn gemaakt met andere regelingen en voorstellen in algemene zin, heeft de Commissie in hoofdstuk 7 nog een aantal typisch juridische aspecten nader onderzocht. Dit betreft de onderwerpen angstschade, rechten van erfgenamen, nabestaanden en naasten en ten slotte verjaring.
Ten aanzien van angstschade constateert de Commissie dat alleen de Regeling Tilburg hiervoor een algemene regeling kent. De Uitkeringsregeling voorziet hierin niet, civielrechtelijk is een aanspraak hierop op grond van de jurisprudentie denkbaar.

De Uitkeringsregeling volgt voor de rechten op een immateriële schadevergoeding (smartengeld) van nabestaanden (echtgenoot of geregistreerd partner) in belangrijke mate het model in andere vergelijkbare regelingen en van het civielrechtelijke schadevergoedingsrecht. Uitgangspunt is dat een nabestaande geen eigen recht op een immateriële schadevergoeding heeft. De nabestaande heeft alleen recht op smartengeld als het slachtoffer voor zijn overlijden een beroep hierop heeft gedaan. De Regeling Tilburg is op dit punt in zoverre ruimer dat een nabestaande ook recht heeft op een immateriële

schadevergoeding indien het slachtoffer zelf voor zijn overlijden nog geen aanvraag heeft ingediend. De Uitkeringsregeling kent nog een verruiming, namelijk een vergoeding van materiële schade van nabestaanden, in lijn met de regeling voor asbestslachtoffers. Als enige regeling kent de Uitkeringsregeling voorts een nabestaandenuitkering. De Uitkeringsregeling kent net als de vergelijkbare regelingen geen regeling voor affectieschade. Het BW wel, maar deze geldt slechts vanaf 2019.

De regeling van verjaring van de Uitkeringsregeling is gebaseerd op die van het BW, maar is op een drietal punten ruimer.

8.5 Slotoverwegingen

In dit Tussenrapport is de Uitkeringsregeling geanalyseerd op zijn juridische inhoud en vergeleken met andere vergoedingsregelingen. Uit het overzicht van dergelijke regelingen blijkt dat er verschillende modaliteiten bestaan. Vergoeding kan worden gegeven voor materiële en/of immateriële schade. De schade kan volledig worden vergoed, maar soms worden forfaitaire bedragen verstrekt en deze kunnen weer worden gedifferentieerd in relatie tot de geleden schade. Soms wordt in een regeling expliciet aandacht gegeven aan naasten en/of nabestaanden.
Uitkeringsregelingen zijn altijd bedoeld om sneller tot uitkering te komen dan via een civielrechtelijke procedure. Als keerzijde van die snelheid wordt de uitkering op een betrekkelijk grofmazige wijze berekend. Dit kan resulteren in een lagere uitkering dan een civielrechtelijke procedure zou opleveren. Welke modaliteit wordt gekozen in een specifieke situatie zal in het algemeen afhangen van een weging van alle omstandigheden. Zo zal hoe eenvormiger de geleden schade is van de getroffenen, des te eerder voor een eenvormige forfaitaire uitkering gekozen kunnen worden.
Dit Tussenrapport doet nog geen uitspraak over de gemaakte keuzes inzake de inhoud en de vorm van de Uitkeringsregeling. Na verdere analyse zal dat in het Eindrapport gebeuren.

Bijlage 1 Instellingsbesluit Commissie Uitkeringsregeling chroom-6 Defensie

STAATSCOURANT
Officiële uitgave van het Koninkrijk der Nederlanden sinds 1814.
Nr. 15372
25 maart 2021

Instellingsbesluit Adviescommissie Uitkeringsregeling chroom-6 Defensie

22 maart 2021,
nr. BS2021003252,

De Staatssecretaris van Defensie

Besluit:

Artikel 1. Begripsbepalingen

In deze regeling wordt verstaan onder:
a. *staatssecretaris:* Staatssecretaris van Defensie;
b. *commissie:* de commissie, bedoeld in artikel 2;
c. *uitkeringsregeling:* Regeling uitkering chroom-6 Defensie.

Artikel 2. Instelling en taak

1. Er is een Adviescommissie Uitkeringsregeling chroom-6 Defensie.

2. De commissie heeft tot taak te komen tot een antwoord op de volgende vraagstellingen en dienaangaande een advies uit te brengen:
   a. Bepaal hoe de Uitkeringsregeling zich verhoudt tot het wettelijk kader, tot de regelingen zoals die Rijksbreed zijn vastgesteld en betrek hierbij ook het rapport en de aanbevelingen van de Commissie Vergemakkelijken Schadeafhandeling Beroepsziekten (VSAB);
   b. Onderzoek in hoeverre de arbeidsomstandigheden op de *Prepositioned Organizational Materiel Sites* (POMS) van Defensie, zoals Eygelshoven, dermate uniek waren ten opzichte van de arbeidsomstandigheden op andere defensielocaties waar gewerkt is met chroom-6 in genoemde periode, dat het daardoor gerechtvaardigd kan zijn om alleen voor alle oud-medewerkers van de POMS een aparte rechtspositionele regeling vast te stellen;
   c. Voer een impactanalyse uit voor de situatie waarin voor het recht op een uitkering als uitgangspunt wordt gehanteerd een vergoeding voor iedere werknemer die mogelijk is blootgesteld aan chroom-6/gevaarlijke stoffen in plaats van de uitgangspunten zoals gehanteerd bij het opstellen van de Uitkeringsregeling Defensie. Het gaat hierbij om het loslaten van (1) het uitgangspunt dat er sprake moet zijn van blootstelling en een ziekte of medische aandoeningen en (2) het bestaan van causaliteit tussen ziekte en blootstelling aan chroom-6 of de gevaarlijke stof op basis van wetenschappelijk onderbouwde criteria waarbij minimaal sprake moet zijn van een ziekte die ervan verdacht wordt veroorzaakt te kunnen zijn door blootstelling aan chroom-6 of de gevaarlijke stof. De analyse moet zich minimaal richten op wat de mogelijke (juridische, maatschappelijke en financiële) consequenties zijn voor Defensie, de rijksoverheid, het bedrijfsleven en op de betrokken (oud-)medewerkers en nabestaanden.

Artikel 3. Samenstelling, benoeming en ontslag

1. De commissie bestaat uit een voorzitter, tevens lid, en minstens vier andere leden.

2. De voorzitter en de andere leden worden door de staatssecretaris benoemd.

3. De benoeming geschiedt voor de volledige duur van werkzaamheden van de commissie.

4. Bij tussentijds vertrek van een lid of de voorzitter kan de staatssecretaris een ander lid of voorzitter benoemen.

5. De voorzitter en overige leden kunnen op eigen verzoek of op zwaarwegende redenen worden geschorst en ontslagen door de staatssecretaris.

Artikel 4. Leden

Voor de duur van werkzaamheden van de commissie worden tot lid van de commissie benoemd:
a. prof. mr. G.J.J. Heerma van Voss, voorzitter;
b. mr. M.T.J. Bouwes;
c. dr. B. ter Haar;

d. prof. mr. C.J.M. Klaassen;
e. VADM b.d. ir. M.A. van Maanen.

Artikel 5. Instellingsduur

De commissie wordt ingesteld met ingang van 15 februari 2021 en wordt opgeheven vier weken nadat het eindrapport is uitgebracht.

Artikel 6. Kosten van de commissie

De voor het functioneren van de commissie noodzakelijk geachte kosten komen ten laste van de begroting van het Ministerie van Defensie.

Artikel 7. Secretariaat

Secretariële ondersteuning wordt door het Centrum Arbeidsvoorwaarden Overheidspersoneel (CAOP) geleverd.

Artikel 8. Rapport en opheffing commissie

1. De commissie brengt uiterlijk 1 november 2021 haar eindrapport uit aan de staatssecretaris.
2. De commissie verstrekt tussentijds een rapportage aan de staatssecretaris met daarin haar voorlopige bevindingen en conclusies aangaande de afzonderlijke vragen genoemd onder artikel 2.
3. Indien de commissie daartoe aanleiding ziet, doet zij tussentijds verslag aan de staatssecretaris.
4. De commissie verstrekt aan de staatssecretaris desgevraagd tussentijds de door haar gewenste inlichtingen.
5. Indien onvoorziene omstandigheden naar het oordeel van de commissie in de weg staan aan het tijdig uitbrengen van het eindrapport, dan stelt zij de staatssecretaris daarvan onverwijld op de hoogte. De instellingsduur kan op schriftelijk verzoek van de voorzitter worden verlengd door de staatssecretaris.
6. Rapportages, notities, verslagen, adviezen en andere producten die door of namens de commissie worden vervaardigd of vergaard, worden niet door de commissie openbaar gemaakt, maar uitsluitend aan de staatssecretaris uitgebracht of overgedragen.

Artikel 9. Archivering

De archiefbescheiden van de commissie worden na haar opheffing of, zo de omstandigheden daartoe eerder aanleiding geven, zoveel eerder, overgebracht naar het archief van het Ministerie van Defensie.

Artikel 10. Toepasselijkheid Wet vergoedingen adviescolleges en commissies

Op dit besluit is de Wet vergoedingen adviescolleges en commissies van toepassing. De vergoedingen van de commissieleden worden in een separaat besluit vastgelegd.

Artikel 11. Inwerkingtreding

Dit besluit treedt in werking met ingang van de dag na de datum van uitgifte van de Staatscourant, waarin het wordt geplaatst en werkt terug tot en met 15 februari 2021.

Artikel 12. Citeertitel

Dit besluit wordt aangehaald als: Instellingsbesluit Adviescommissie Uitkeringsregeling chroom-6 Defensie.

Deze regeling zal met de toelichting in de Staatscourant worden geplaatst en in afschrift worden gezonden aan betrokkenen.

De Staatssecretaris van Defensie,
B. Visser

TOELICHTING

Inleiding

Op 4 juni 2018 voltooide het RIVM het onderzoek naar de gezondheidsrisico's als gevolg van blootstelling aan chroom-6 op de voormalige POMS-locaties van Defensie. Het onderzoek had als conclusie dat Defensie de zorgplicht heeft geschonden die op een werkgever rust en dat er mensen ziek kunnen zijn geworden als gevolg van hun arbeidsomstandigheden. Defensie acht zich verantwoordelijk voor de gevolgen van de schending van de zorgplicht. Dit leidde tot de Regeling uitkering chroom-6 Defensie (de Uitkeringsregeling) die is opgesteld in overleg met de Centrales voor Overheidspersoneel. Een belangrijk kenmerk van de uitkeringsregeling is dat de (oud-)medewerker van de POMS of diens nabestaande(n) geen letselschadeclaim in hoeft te dienen om wel een bedrag te ontvangen.

De Uitkeringsregeling is gebaseerd op de volgende uitgangspunten:
- de regeling zal gericht moeten zijn op erkenning van het leed van de slachtoffers;
- in verband met objectiviteit en zorgvuldigheid, en ter voorkoming van willekeur, zal de regeling gebaseerd moeten zijn op de uitkomsten van het wetenschappelijk onderzoek van het RIVM;
- de regeling moet passen binnen het Nederlandse schadevergoedingsrecht.

In het Wetgevingsoverleg (WGO) is met de Vaste Commissie Defensie (VCD) van 30 november 2020 en tijdens de Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Defensie voor het jaar 2021 d.d. 3 december 2020 is gesproken over de Uitkeringsregeling.

Door de Staatssecretaris is toegezegd een commissie in te stellen die de in art. 2, tweede lid genoemde vragen zal beantwoorden en dienaangaande een advies zal opstellen.

Artikelsgewijs

Artikel 2

De formulering van de vraagstellingen is gebaseerd op de toezeggingen die zijn gedaan bij het WGO van 30 november 2020 en de Vaststelling van de begrotingsstaten van 3 december 2020 en op de moties 35 570 X, nr. 41 en 35 570 X nr. 60.

Artikel 3

De voorzitter en de commissieleden hebben gezamenlijk inhoudelijke kennis van de wet- en regelgeving op het gebied van civiel recht, aansprakelijkheids- en schadevergoedingsrecht, bestuursrecht, de maatschappelijke aspecten van beroepsziekten en van arbeidsomstandigheden (specifiek in relatie tot gevaarlijke stoffen), vraagstukken op het gebied van gezondheid/beroepsziekte, ontwikkelingen aangaande arbeidsomstandigheden en kennis van financiën.

De commissie opereert onafhankelijk en onpartijdig. Daartoe mogen de voorzitter en de leden geen functies vervullen -of hebben vervuld- die daarmee strijdig kunnen zijn. Per persoon wordt bezien of daarvan sprake is. Iedere schijn van partijdigheid en afhankelijkheid moet worden vermeden.

Artikel 6

Te denken valt in ieder geval aan: kosten voor accommodatie, onderzoekskosten, kosten voor inschakelen deskundigen.

Artikel 7

De kerntaak van het Centrum voor Arbeidsverhoudingen Overheidspersoneel (CAOP) is het bieden van secretariële ondersteuning bij arbeidsvoorwaardenonderhandelingen. Het CAOP is niet gelieerd aan de overheid.

Artikel 8

De beantwoording van de onderzoeksvragen en het opstellen van het advies kennen ieder een apart tijdspad. Naar verwachting is de voorlopige beantwoording van de vraag genoemd onder art. 2, tweede lid, onder a mogelijk vóór 1 juni 2021. Voor de beantwoording van de vragen in art. 2, tweede lid, onder b en c moeten de resultaten van het RIVM onderzoek naar de gezondheidsrisico's als gevolg van blootstelling aan chroom-6 op de andere locaties van Defensie beschikbaar zijn. Naar verwachting

zal het eindadvies van de commissie vóór 1 november 2021 gereed zijn.

Artikel 11

Op de beloning van de voorzitter en de leden zijn de Wet vergoedingen adviescolleges en commissies en het Besluit vergoedingen en adviescolleges van toepassing. Daarmee wordt de reiskostenvergoeding berekend op de voet van de regeling voor het personeel werkzaam bij de sector Rijk (art. 2, tweede lid van de wet).

Bijlage 2 Lijst met afkortingen

ABP	Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds
AMA	American Medical Association
ARBO	Arbeidsomstandigheden
Awb	Algemene Wet Bestuursrecht
BW	Burgerlijk Wetboek
CAOP	Centrum Arbeidsverhoudingen Overheidspersoneel
CARC	Chemical Agent Resisted Coating
Chr-6	Chroom-6
CNV	Christelijk Nationaal Vakverbond
CSE	Chronic Solvent-induced Encephalopathy
CUCD	Commissie Uitkeringsregeling chroom-6 Defensie
ECHA	European Chemicals Agency
EU	Europese Unie
FNV	Federatie Nederlandse Vakbeweging
HDI	Hexametyleen diisocyanaat
HR	Hoge Raad
IAS	Instituut Asbest Slachtoffers
IRAS	Instituut voor Risk Assessment Sciences
LEC-SB	Landelijk expertisecentrum stoffengerelateerde beroepsziekten
LTO	Land- en tuinbouworganisatie
MIP	Militair invaliditeitspensioen
MKB	Midden- en kleinbedrijf
NCvB	Nederlands Centrum voor Beroepsziekten
NKAL	Nederlands Kenniscentrum Arbeid en Longaandoeningen
NVALT	Nederlandse Vereniging van Artsen voor Longziekten en Tuberculose
PC	Paritaire Commissie
PMA	Polikliniek Mens en Arbeid (PMA)
PTSS	Post Traumatisch Stress Syndroom
OPS	Organo Psycho Syndroom
PBM	Persoonlijke Beschermingsmiddelen
POMS	Prepositioned Organizational Material Sites
QVS	Q-koorts vermoeidheidssyndroom
REACH	Registratie, Evaluatie, Autorisatie en restrictie van Chemische stoffen
RIVM	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
STOP	S= substitutie gevaarlijke stof, T= technische maatregelen, O= organisatorische maatregelen, P= persoonlijke beschermingsmiddelen
SVB	Sociale Verzekeringsbank
SZW	Sociale Zaken en Werkgelegenheid
TAS-regeling	Regeling tegemoetkoming asbestslachtoffers
TNS-regeling	Regeling niet-loondienst gerelateerde slachtoffers van mesothelioom
VCP	Vakcentrale voor professionals
VNO-NCW	Verbond van Nederlandse Ondernemingen-Nederlands Christelijk Werkgeversverbond
VSAB	Vergemakkelijking schadeafhandeling beroepsziekten
WAO	Wet op de Arbeidsongeschiktheidsverzekering
WIA	Wet Werk en Inkomen naar Arbeidsvermogen

Bijlage 3 Schematisch overzicht van vergelijking regelingen

	Uitvoerende instantie:	Start - einde regeling	Uitkering (initieel)	Indexatie	Aansprakelijkheidsrecht van toepassing?	Immateriële vergoeding (smartengeld)	Materiële vergoeding	Nabestaanden regeling:	Hardheids-clausule:	Verrekening met eerder/later ontvangen uitkering(en):	Nazorg regeling	Verjaring bij indienen aanvraag:
Regeling OPS Schildersziekte	SVB/IAS	2019 - heden	€ 20.730	ja	ja	ja	n.v.t.	ja, (mits aanvraag door (oud-)medewerker bij leven ingediend)	n.v.t.	Schadervergoeding werkgever hoger dan tegemoetkoming ==> verschil terugbetalen SVB	nee	n.v.t.
Regeling tegemoetkoming Asbest Slachtoffers (TAS-regeling)	SVB/IAS	2000 (TAS) 2014 (Asbestose)	Mesotholioom: Fl 35.000 Asbestose: € 19.201	ja	ja	ja	onderdeel tegemoetkoming	ja, (mits aanvraag door (oud-)medewerker bij leven ingediend)	n.v.t.	Schadervergoeding werkgever hoger dan tegemoetkoming ==> verschil terugbetalen SVB	nee	n.v.t.
Commissie Vergemakkelijking schadeafhandeling beroepsziekten	Nader te bepalen (n.t.b.)	n.v.t.	n.t.b.	n.t.b.	ja	ja	nee	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.
Regeling tegemoetkoming Chr-6 Tilburg	Gemeente Tilburg	2004 - 2010 2011 - 2012	€ 7.0000 + € 5.000 - € 40.000	n.v.t.	ja	ja	ja	ja	n.v.t.	Nee	ja	n.v.t.
Regeling ereschuld Veteranen	APG (ABP)	2007 - 2011	max € 125.000	ja	ja	ja	nee	n.v.t.	n.v.t.	Nee	ja	n.v.t.
Regeling vergoeding beroepsziekten Politie	Min J+V	1-1-2015 - heden	max € 172.655	ja	ja	ja	nee	ja	n.v.t.	Nee	n.v.t.	n.v.t.
Beleidsregel tegemoetkoming Q-Koorts	Dienst uitvoering Subsidies Instellingen	23-2-2019 - 31-7-2019	€ 15.000	n.v.t.	ja	ja	nee	ja, indien gediagnostiseerde overleed a.g.v. Q-koorts	n.v.t.	Nee	n.v.t.	n.v.t.
Wet Schadefonds geweldsmisdrijven	Min J+V	1-1-1973 - heden	€ 15.000 - € 20.000	ja	n.v.t.	ja	nee	ja	n.v.t.	Nee	n.v.t.	Aanvraag binnen 10 jaar na voorval
Tijdelijke Wet Groningen	Instituut Mijnbouwschade Groningen	1-7-2020 - heden	Vergoeding cf. aansprakelijkheidsrecht	ja	ja	ja	ja	ja	n.v.t.	Nee	n.v.t.	geen beroep op verjaring bij fysieke schade aan gebouwen
Tijdelijke Wet Groningen	Instituut Mijnbouwschade Groningen	1-7-2020 - heden	Vergoeding cf. aansprakelijkheidsrecht	ja	ja	ja	ja	ja	n.v.t.	Nee	n.v.t.	geen beroep op verjaring bij fysieke schade aan gebouwen